

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Socialekreterares professionella förhållningssätt

En kvalitativ studie om socialekreterares resonemang vid beslutsfattandet

**Alba Gonzalez Musso Sanchez och
Louise Brozinic**

Kandidatuppsats SOPA63
HT 2017
Handledare: Mikael Sandgren
Examinator: Carina Tigervall

Abstract

Authors: Louise Brozinic and Alba Gonzalez Musso Sanchez

Title: The professional approach of social workers working with financial assistance

Supervisor: Mikael Sandgren

Assessor: Carina Tigervall

The aim with this thesis was to study how social workers who work with financial assistance deliberate in their decision making. We wanted to see how these social workers discussed different cases with each other and then see if there's a difference in the discussion and the decision making depending on what city the social worker works in. We have used a qualitative method to be able to find an answer to our questions. The method we used was focus groups interviews. We had three interviews in three different cities. Each focus group consisted of two to three social workers who discussed four made up cases and then took a decision if the people in the cases have the legal right to get financial help or not. We have used two theories to analyse our data, accounts and legitimacy, to help us understand how the social workers used the language. The result we got was that there are differences in the social workers' discussions. We could especially see differences between the different cities, but there were also some differences in the discussions within the same cities.

Key words: financial assistance, organizations, professional role, values, professionalism.

Förord

Vi vill framförallt tacka de deltagare som har tagit sig tiden att delta i fokusgruppsintervjuerna kring ekonomiskt bistånd och bidragit till diskussionerna. Vi vill även tacka de personer som har hjälpt oss att få kontakt med dessa deltagare. Slutligen vill vi tacka vår handledare Mikael Sandgren som har hjälpt oss och guidat oss under uppsatsens gång.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	4
1. Problemformulering	5
1.1 Syftet	6
1.2 Frågeställningar	7
2.1 Socialtjänstlagens konstruktion	8
3. Kunskapsläget	10
3.1 Organisationsprofessionalism	10
3.1.1 Kommunal nivå	10
3.1.2 Socialtjänstens nivå	12
3.2 Yrkesprofessionens nivå	14
3.3 Personlig nivå	16
4. Teori	18
4.1 Accounts	18
4.2 Legitimitetsteorin	19
5. Metod	21
5.1 Metodologisk ansats	21
5.2 Fokusgruppsintervju	22
5.3 Vinjettmetodiken	23
5.4 Urval	24
5.5 Bearbetning av materialet	26
5.6 Förförståelse	27
5.7 Metodens tillförlitlighet	27
5.8 Arbetsfördelning	29
5.9 Etiska överväganden	30
5.10 Deltagarna	31
6. Resultat och analys	32
6.1 Egetansvarsprincipen	32
6.2 Barnperspektivet	34
6.3 Biståndet i övrigt – Högre krav i bedömningen?	38
6.3.1 Bilkostnader	38
6.3.2 Högre hyreskostnader	39
6.4 Behandling som motprestation	40
6.4.1 Mellan kommuner	41
6.4.2 Inom kommuner	42
7. Avslutande diskussion	45
8. Referenser	48
9. Bilagor	51
9.1 Bilaga 1	51
9.2 Bilaga 2	53

1.Problemformulering

År 2009 gav en kommun avslag till en biståndsökare angående ett beslut som rörde hyra till koloniboende. Biståndsökaren överklagade beslutet och det gick vidare till regeringsrätten. Det framkommer i RÅ 2009 ref.4 att regeringsrätten la mer vikt på begreppet "självbestämmanderätt" medan den berörda kommunen la mer vikt på begreppet "skälig levnadsnivå". Kommunen avsåg beslutet utifrån att koloniboendet inte uppfyllde kravet på skälig levnadsnivå enligt 4 kap 1§ socialtjänstlagen och att kolonier inte är ett permanentboende. Regeringsrätten bedömde dock att brukaren hade rätt till bistånd då den enskilde har rätt att välja var hen vill bo eller inte. Enligt regeringsrätten hade den enskilde inte uttryckt att hen ville bo permanent i koloniboendet. Regeringsrätten refererar till förarbetena till socialtjänstlagen och uttrycker att skälig levnadsnivå är ett minimikrav på vilken kvalitet socialtjänstens insatser har och handlar inte om att socialtjänsten ska avslå en insats för att bidra till att kravet ska uppfyllas från den enskilde.

I exemplet ovan är det tydligt att det kan förekomma olika tolkningar av socialtjänstlagen vid beslut om bistånd. Att det förekommer olika tolkningsmöjligheter kan påverka hur mycket bistånd brukaren får. Stranz förklarar att de socionomer som lägger ned mer fokus på begreppet "ansvar och kontroll" ger bistånd mer restriktivt än de socionomer som lägger ned mindre fokus på dessa begrepp (Stranz: 2007:206).

Olika tolkningsmöjligheter påverkar inte bara biståndsbeloppet brukaren får, utan även socionomernas yrkesutövande. Vilka skäl de anger till ett visst beslut inom ekonomiskt bistånd kan berätta vilken form av förhållningssätt de intar. Dellgran (2015:179) skriver att samhället i allmänhet är skeptiskt till socialsekreterarnas bedömningsgrunder och pekar att det finns forskning som visar att socialsekreterarnas bedömningsgrunder påverkas av personliga värderingar. Enligt Stranz (2007:51) är biståndshandläggarna en grupp med kort yrkeserfarenhet på grund av personalomsättningen som finns inom socialtjänsten. Att socialtjänstlagen är otydlig och att socialsekreterarna har mindre arbetserfarenhet kan göra det svårare för socialsekreterarna att utöva sitt yrke. Det påverkar därmed inte bara brukaren utan även socionomerna som arbetar inom myndighetsutövning. Holm (2002:72) har exempelvis visat i en studie att professionella med lång yrkeserfarenhet av socialt arbete gav mer professionella svar än vad professionella med kortare yrkeserfarenhet gjorde.

Vid beslut om ekonomiskt bistånd ingår i bedömningen att socialsekreteraren resonerar kring varför hen fattar ett visst beslut. Dessa resonemang kan variera beroende på socialsekreterarens yrkeserfarenhet och hur hen tolkar socialtjänstlagen. Dock fokuserar tidigare forskning mest på variationer inom beslutsfattandet och inte på resonemangen som leder fram till beslutet. Därmed ligger socialsekreterarnas resonemang kring ekonomiskt bistånd i fokus i denna studie. Språket har en stor roll när socialsekreterarna resonerar kring varför de fattar ett visst beslut och utgör en central del för deras profession, den organisation de jobbar i och deras personliga värderingar. Inom socialt arbete identifierar och kategoriserar socialarbetaren människor på olika sätt beroende på vilket ordval hen använder och hur socialarbetaren pratar om dessa människor (Vojak, 2009:937–939). Det är språket som kommer ligga i fokus i denna studie och genom två olika verktyg som vidare förklaras i teoriavsnittet kommer vi granska hur socialsekreterarna resonerar.

Yrkesprofessionen bildar socialarbetarens kunskap som har en stor roll i relation till socialarbetarnas beslutfattande, då beroende på den socialiserade kunskapen i yrket kan socialsekreteraren fatta ett visst beslut. Organisationen påverkar vilka regelverk som används mest i organisationen och i relation till hur mycket handlingsfrihet socialsekreteraren har. Socialarbetarens personliga värderingar är återspeglings av de normer som finns i samhället och kan därmed påverka socialarbetarnas resonemang och vilka skäl de anger när de fattar ett visst beslut. Enligt Skau ingår socialsekreteraren i en maktapparat med ansvar från organisationen, sin egen yrkesroll och de värderingar som speglas från vårt samhälle (Skau, 2007:78).

För att kunna förstå socialarbetarens motiveringar inom ekonomiskt bistånd, kommer vi utgå utifrån dessa tre dimensioner, yrkesprofessionalism, organisationsprofessionalism och personliga värderingar.

1.1 Syftet

Syftet är att förstå hur socialsekreterare resonerar om beslut inom ekonomiskt bistånd utifrån olika aspekter av ett professionellt förhållningssätt.

1.2 Frågeställningar

- Hur resonerar socialsekreterare om beslut inom ekonomiskt bistånd utifrån ett yrkesprofessionellt perspektiv?
- Hur resonerar socialsekreterare om beslut inom ekonomiskt bistånd utifrån ett organisationsprofessionellt perspektiv?
- Vilken roll spelar personliga värderingar i hur socialsekreterare resonerar om beslut inom ekonomiskt bistånd?

2. Socialtjänstlagen

Vi kommer i detta avsnitt redogöra för socialtjänstlagens konstruktion. Detta för att klargöra de delar i socialtjänstlagen som är relevanta för att läsaren ska kunna förstå analysen av studien.

2.1 Socialtjänstlagens konstruktion

Enligt prop.1996/97:124:62 ska varje individ göra vad hen kan för att bidra till sin försörjning, efter förmåga. Har personen inte ett arbete, men förmågan att arbeta, har denne en skyldighet att söka arbete. Regeringen poängterar även att det förutsätts att varje ärende hos socialtjänsten ska genomgå en individuell behovsbedömning utifrån individens egna förutsättningar att klara av ett visst arbete (Socialstyrelsen, 2013:23). Den individuella behovsbedömningen ska också göras för att kunna sätta rimliga krav på personen, framför allt vid en längre tids biståndsmottagande. Detta innebär att bistånd från socialtjänsten inte är kravlöst, men dessa krav ska socialsekreteraren anpassa och bestämma utifrån ett hänsynstagande till individens integritet och självbestämmande för att sedan kunna välja lämpliga insatser och åtgärder. Det är alltså socialsekreterarnas uppgift att anpassa stödet till den enskilde, istället för att hitta gemensamma lösningar som kan appliceras på alla biståndssökande (ibid.).

Dock ligger ansvaret mer på kommunen än på den enskilde socialsekreteraren. Socialtjänstlagen är en målinriktad ramlag, vilket betyder att varje kommun har utrymme att anpassa lagen enligt sina egna förutsättningar samt utforma organisationen efter omväxlande behov. Kommunerna har en viss frihet, men också ett individuellt ansvar för att utforma sin verksamhet. Detta innebär i sin tur att verksamheter inom socialtjänsten inte ser likadana ut (SOU, 2003:197). Inom socialtjänsten finns det ett antal begrepp som är centrala, som exempelvis egetansvarsprincipen, barnperspektivet, självbestämmanderätt och skälig levnadsnivå. Beroende på vilken kommun vi talar om betonas de olika perspektiven mer eller mindre, då socialtjänstlagen ej är en detaljstyrdragstiftning (ibid.). Syftet med ramlagen är att detaljstyrningen ska lämnas till myndigheten, för att myndigheten ska använda ramlagen i takt med kontexten och de förändringar som sker i samhället (Hetzler, 1984:44).

Lagtexten och lagens förarbeten har ingen närmare definition på begreppet skälig levnadsnivå, som är ett centralt begrepp inom socialtjänsten, då det inte går att fastställa en sådan definition. Begreppet skälig levnadsnivå förändras över tid. Det krävs en bedömning utifrån den tid och

de förhållanden som råder vid ett beslutsfattande (Socialstyrelsen, 2013: 21). I ett beslutsfattande behövs därför olika omständigheter beaktas, till exempel om den önskade insatsen anses vara lämplig, vilka resurser som krävs, om det finns andra alternativ och även vad personen som berörs av beslutet har för önskemål (ibid.). Då det inte finns någon entydig definition av innebörden av skälig levnadsnivå, kan olika tolkningar av detta begrepp påverka bedömningarna inom ekonomiskt bistånd (Björk, Bergström Casinowsky och Håkansson, 2016:18).

3. Kunskapsläget

I detta avsnitt redogör vi för tidigare forskning för att få en bild av hur kunskapsläget ser ut inom området vi valt att studera. När beslut fattas inom socialtjänsten finns det mycket som påverkar beslutsfattandet, de vanligaste faktorerna är kommunens riktlinjer, professionella uppfattningar samt personliga preferenser (Wörlén, 2010:309). Detta nämner även Hetzler (1984:125) som skriver om det fria skönet, vilket hon beskriver som de situationer socialsekreteraren står i, när denne har olika valmöjligheter på grund av att hen möter en regel som inte är detaljerad. Enligt Hetzler är det i det fria skönet som det kan uppstå tolkningsmöjligheter (ibid.). Dessa tolkningsmöjligheter som kan uppstå påverkas av organisationen, yrkesprofessionen och personliga värderingar. Detta avsnitt är uppdelat i organisationsprofessionalism, yrkesprofessionalism och personlig nivå.

3.1 Organisationsprofessionalism

Vi valde att dela upp organisationsprofessionalism i två delar, en kommunal och en organisatorisk del. Med kommunal menar vi hela kommunen i sig, som också verkar som en organisation, och med organisatorisk menar vi själva socialtjänsten. Detta för att de båda ingår inom organisationsprofessionalism men på två olika nivåer. Kommunerna präglas av en legitimitet som bygger på att socialsekreteraren ska hjälpa den som verkligen behöver hjälp och inte använda resurser eller kostnader till klienter som inte är trovärdiga eller verkligt behövande (Bergmark 2000:29). Stranz (2007:53) och Bergmark (2000:148) menar att arbetsmetoderna i organisationen är uppbyggda för att uppfylla det gemensamma målet som är att tillgodose klienternas behov, försörja sig själva och hålla kostnaderna nere.

3.1.1 Kommunal nivå

Socialtjänsten är ramlagsstyrd, vilket innebär att socialtjänstlagen ger en fingervisning om hur socialtjänsten bör prioritera, men dessa är ofta övergripande och det kan vara svårt att omsätta lagarna i konkreta beslut (Wörlén, 2010:30). Lagstiftningen ska huvudsakligen ålägga kommuner att bedriva verksamheten på ett visst sätt, utan att specificera omfattningen eller kvaliteten (ibid.).

Stranz (2007:24) menar att det finns en problematik med ramlagskonstruktionen som styr socialtjänsten. Eftersom socialtjänstlagen är byggd på att varje kommun har ansvaret över

individerna som finns i kommunen innebär det att även ekonomiskt bistånd är ett kommunalt ansvar. Det betyder att det finns en stor sannolikhet för variationer, bland annat hur mycket resurser som satsas på i olika områden. Wörlén bekräftar detta och skriver att det dessutom kan uppstå skillnader i tillgänglighet och service mellan de olika kommunerna när varje kommun sätter sin egen målsättning för ekonomiskt bistånd (Wörlén, 2010:40). Det finns också politiker och tjänstemän som på kommunal nivå har inflytande som påverkar servicenivån och utbudsprofilen hos socialtjänsten (Bergmark & Lundström, 2004:121). Detta är Byberg (2002:63) överens om och skriver att flera vinjettstudier som gjorts visar att det finns stora variationer, både om ansökningarna beviljas eller inte och hur stort belopp som beviljas. Studien visade att det finns variationer både inom och mellan olika kommuner och arbetsplatser. Dock var variationerna mellan olika kommuner störst och det framkom att handläggare inom samma arbetsplats har tendens att fatta liknande beslut. Detta visar att det finns skillnader mellan kommuner beträffande policy, organisering och arbetsmetoder som påverkar de enskilda socialarbetarnas bedömningar och beslutsfattande (ibid.).

Stranz (2007) visar att kommunens storlek också är en faktor som påverkar att beslut inom ekonomiskt bistånd skiljer sig. Stranz visar att desto fler ärenden kommunen ger till socialsekreteraren desto mindre avslag och flera bifall fattar socialsekreteraren. Vidare förklarar han att bifallsbeslut är mindre omfattande beslut som kräver mindre jobb från socialsekreteraren än vad avslag gör. Avslagsbeslut kan överklagas och därmed har socialsekreteraren större ansvar att skriva omfattande beslut. Hur bedömningar ser ut kan variera beroende på kommunernas och klienternas förutsättningar, samt organisatoriska och strukturella aspekter (Stranz, 2007:58).

Stranz (2007:29) skriver även att det finns en generell uppfattning i samhället om ett brett bidragsfusk och att många väljer leva på bidrag istället för att arbeta, och detta kan prägla socialsekreterarnas bemötande till klienterna, då uppfattningen kan skiljas mellan olika kommuner. Enligt Stranz visar dock några studier att det förekommer mer underutnyttjande än överutnyttjande av ekonomiskt bistånd (ibid.). Hur mycket ekonomiskt bistånd klienten får, framkommer också vara betydelsefullt för arbetsmoralen och samhällsekonomin. Det präglas i kommunerna att alltför högt bidrag bidrar till flera bidragsberoende. Det finns även en diskussion om värdiga och ovärdiga bidragstagare och forskning visar att samhällsmedborgarna tror att ekonomiskt bistånd utnyttjas. Enligt Byberg präglar oron även politiker och medarbetarna inom ekonomiskt bistånd (Byberg, 2002:50–51). Vissa kommuner har mer

kontroll för att minska risken för ovärdiga bidragstagare. Men denna kontroll kan bli kränkande och leda till att ekonomiskt bistånd underutnyttjas (ibid.).

3.1.2 Socialtjänstens nivå

Begreppet organisation avser olika typer av sammanslutningar som omfattar ett givet antal personer, som tillsammans agerar med ambitionen att nå gemensamma mål. Gruppen kan lättare uppträda som en kraftfull aktör på grund av denna formella organisering (Stranz, 2007:64). Levin (2013:28) skriver att organisationer, exempelvis socialtjänsten, ofta har en gemensam faktor som kallas rationell myt. En rationell myt innebär att organisationen bekräftas genom lagar och regler, vilket i sin tur ger medarbetarna legitimitet och leder till att det är troligare att deras beslut betraktas som de rätta, eftersom de exempelvis fattat ett beslut utifrån socialtjänstlagen. Men egentligen finns ofta en lös koppling mellan strukturen i organisationen och det faktiska, praktiska arbetet. Detta innebär att organisationen säger sig handla på ett sätt, men rent praktiskt gör organisationen på något annat sätt. När detta sker skapas en myt om hur arbetet fortskrider inom organisationen för att få resultaten de vill ha (ibid.). I dessa fall innebär det inte att de officiella strukturerna faktiskt visar hur personalen inom organisationen arbetar.

Liljegren (2008) tar dock upp hur organisationen kan förstås som olika system utifrån ett strukturellt perspektiv. Enligt Liljegren kan organisationen ses som ett rationellt system, ett naturligt system och en förhandlad ordning (Liljegren, 2008:27). Ett rationellt system handlar om att organisationen är utformad för att nå ett visst mål och då skapas formella rutiner samt relationer. Detta system är uppbyggt på byråkrati och att känslor inte ska påverka beslutet medarbetarna fattar. Det görs en skillnad mellan två byråkratier, en mekanisk och en professionell. Den professionella skapas genom utbildning och indoktrinering, det vill säga internaliserade normer. Organisationer som ett naturligt system är när den professionella delen av byråkratin utvecklas, och organisationen bygger på informell struktur. Det är då beslutsfattandet är mer decentraliserat och det leder till att medarbetarna har starkare lojalitet åt sin profession än åt organisationen (Liljegren, 2008:30). Organisation som förhandlad ordning är när organisationen präglas av olika förhandlingar mellan olika aktörer inom exempelvis arbetsuppgifter, makt och kontroll. Allt förhandlas fram som exempelvis vad som är tillåtet eller inte i argumentationen inom beslutsfattandet (Liljegren, 2008:34).

Stranz (2007) beskriver inte organisationen såsom Liljegren gör genom olika system, utan han gör en uppdelning av tre olika typer av regler som en organisation generellt följer. Dessa tre olika typer av regler som organisationen följer är normer, standarder och direktiv (Stranz, 2007:72). Normer är en del av det informella regelverket medan direktiv och standarder är en del av det formella regelverket. Normer är naturligt införlivade i människors handlande, utan att det är nedskrivet eller uttalat. Inom samma kultur, yrkesgrupp, organisation och så vidare finns normer som ses som självklara för de som ingår i samma grupp (Stranz, 2007:75). Exempel på normer inom en organisation kan vara vilket förhållningssätt som är mest korrekt gentemot kollegor och klienter. Standarder som finns i organisationer är rekommenderade riktlinjer som baseras på frivillighet till skillnad från direktiv som är tvingande. Detta innebär att avvikelser från standarderna inte leder till sanktioner (Stranz, 2007:74). Exempel på vad en standard kan innebära är hur man ska definiera olika handlingar, produkter och tjänster. Det kan till exempel röra sig om att definiera hur avtal ska slutas (Stranz, 2007:73). Inom ekonomiskt bistånd är socialtjänstlagen ett exempel på direktiv, den är tvingande, tydligt artikulerad och nedskrivet. Eftersom att socialtjänstlagen är en ramlag är den dock inte lika välartikulerad som många andra lagar är. Inom en organisation räknas organisationsledningens bestämmelser som direktiv som ska följas, och dessa varierar mellan olika organisationer, som i detta fall innebär olika socialkontor (ibid.).

Det finns en balansgång för socialsekreterare som måste förhålla sig till organisationens direktiv, standarder, normer och upptill även klienternas förväntningar. Enligt Stranz (2007:55) finns det på grund av detta variationer mellan olika socialkontor när det kommer till bedömningen om vem som är berättigad ekonomiskt bistånd eller inte. Vidare förklarar han att organisationen påverkar socialsekreterarens bedömningar genom att socialsekreteraren har mer eller mindre handledning, att socialsekreteraren har fler eller färre ärenden samt att socialsekreteraren har mer eller mindre handlingsfrihet. Variationer mellan socialsekreterares beslutfattande begränsas eller ökar beroende på om organisationen har flera eller färre specifika normer samt regler om hur arbetsuppgifterna som inte är med i lagen ska utövas (Stranz, 2007:52–53). Tidigare forskning är enhetlig om att det inte bara är kommunen som påverkar yrkesutövarens beslutfattande, utan även socialtjänsten som organisation. Beslutfattandet och socialsekreterarnas bedömningar kan påverkas utifrån kommunal nivå, men även se olika ut på olika socialtjänster som tillhör samma kommun.

3.2 Yrkesprofessionens nivå

För att tydligare kunna förstå yrkesprofessionalismen och dess påverkan i socialsekreterarnas resonemang inom ekonomiskt bistånd är det viktigt att förstå socionomyrket som yrkesprofession. Evetts (2012:6) beskriver yrkesprofessionalism som en form av professionella grupperingar som skapar legitimitet av yrkesfältet genom utbildning och yrkesetik. Yrkesprofessionalism fokuserar på klienten i den kunskap som yrkesutövaren får och hur yrkesutövaren utövar sitt yrke (Liljegren, 2008:53). Det är genom högskoleutbildningen och etiska regler som socionomer får legitimitet av sin yrkesprofession. (Evetts, 2012:6).

Carlhed diskuterar vidare hur man kan förstå yrkesutövarnas handlande utifrån yrkesprofessionalismen med hjälp av Bourdieus ansats. Yrkesutövarnas handlande förstås i relation till det gemensamma synsättet i yrkesgruppen, samt hur yrkesfältet internaliserar normer i gruppen (Carlhed, 2011:284). Habitus, eller de vanor som yrkesutövarna har, formar deras handlingar. Vanorna skapas i jämförelse med andra yrkesgrupper och genom att skapa ett ”vi” och ”dem”. Då får yrkesgruppen en gemensam kunskap om varandra, vilket skapar enighet och trygghet. Dessa yrkesgrupper menar Bourdieu skapas genom både utbildning och i utformning av den gemensamma kunskapen som yrkesgruppen format samt organisationstillhörigheten. Yrkesutövaren internaliserar normerna både genom yrkesgruppen de har, samt genom organisationen de tillhör. Om inte yrkesutövaren förhåller sig till sin yrkesgrupp eller organisation kommer hen möta motstånd och inte överleva i organisationen (Carlhed, 2011:289). Att yrkesutövaren internaliserar normerna leder till att yrkesutövaren har en uppfattning om att hen gör rätt handlingar, då det är dessa handlingar som görs i denna grupp. Dessa handlingar reproduceras och individen skaffar en viss yrkesroll inom just den verksamheten hen jobbar i (ibid). Det är genom språket som dessa handlingar reproduceras och internaliseras (ibid.).

Liljegren diskuterar hur yrkesutövaren får tyst kunskap genom erfarenheter. Tyst kunskap är bunden till individen, vilken hen får genom praktisk erfarenhet av sin profession och den utbildning som hen fått (Liljegren & Parding, 2010:279). När många kommer till en ny arbetsplats lär de sig den så kallade tysta kunskapen, som är en viktig kunskapskälla på många arbetsplatser. Den tysta kunskapen om yrkesutövandet är inte formellt uttalat och det finns inga sätt att mäta denna kunskap. För att lära sig utöva det praktiska arbetet behöver de flesta ha kollegor som förmedlar den tysta kunskapen. Det innebär att den professionelle lär sig hur hen

ska agera i situationer som uppstår och oftast baseras den tysta kunskapen på intuition efter man fått erfarenhet på både ett praktiskt och teoretiskt plan (Liljegren & Parding, 2010:279). Det finns en problematik med tyst kunskap och det är att det kan vara svårt för andra att veta vad den professionelle baserar sina handlingar på. Dessutom är tyst kunskap ofta personbunden vilket kan påverka organisationen, då organisationen kan bli beroende av de professionella med stor tyst kunskap. Försvinner dessa personer kan även den viktiga kunskapen försvinna med dem, vilket kan bli en stor förlust för organisationen (ibid.). En annan problematik med tyst kunskap är att det inte alltid behöver vara korrekta iakttagelser, utan kan också vara fördomar och felaktiga föreställningar, och om socialarbetaren tillåts att förlita sig på en känsla eller intuition kan det baseras på felaktiga grunder (Byberg, 2002:61). Därmed innebär det att denna kunskap inte är organisationsbunden utan att kunskapen tas med till olika organisationer och det är yrkesutövaren som bär denna kunskap. Detta är något som även Evetts (2006:137) skriver och menar att tyst kunskap är något som yrkesutövaren får både genom utbildning och att tillämpa utbildningen i praktiken. Det är kunskap som formar yrkesutövaren genom att socialiseras i yrket och få sin yrkesprofession legitimerad i utövandet av detta (ibid.).

Vojak skriver hur socialarbetaren klassar klienterna i olika fack genom språket, något de ofta lär sig när de kommer till en ny arbetsplats. Enligt Vojak (2009:937) kan socialarbetarnas språk om klienter påverka deras syn på de människor som söker hjälp, som i sin tur kan påverka deras arbete med klienterna. Beroende på hur språket om klienter används på arbetsplatsen kan detta påverka den enskilda socialarbetarens yrkesutövande. Det finns enligt Gregory och Holloway (ibid.) tre kategorier socialarbetare delar in klienter i; en moralisk, en terapeutisk samt en marknadsfokuserad kategori. En moralisk kategori bygger på att klienten ses som en moraliskt svag person som behöver hjälp. En terapeutisk kategori bygger på att socialarbetaren har som mål att diagnostisera och behandla. En marknadsfokuserad kategori bygger på att socialsekreteraren kategoriserar klienten som kund och utövar sitt yrke utifrån en kostnadseffektiv fråga (ibid.). Socialarbetarna kategoriserar klienten genom språket hen har fått genom sin profession på olika sätt och detta tankesätt kan leda till att socialarbetaren tror att hen kan bättre än klienterna och ser klienterna som problem som ska "lösas" (ibid.).

Som både Vojak (ibid.) och Carlhed (2011:285) menar har utbildning och individens socialiserade kunskap inom yrket stor betydelse i relation till socialarbetarens yrkesutövande. Stranz (2007:50) och Dellgran (2015:169) skriver att yrkesprofessionen speglas i organisationen. Enligt Dellgran är professioner socialt konstruerade och föränderliga över tid.

Dellgran menar att professioner kännetecknas av yrkesgrupper med högskoleutbildning, jurisdiktion och professionell expertis. Med jurisdiktion menar Dellgran att arbetsuppgifterna är legaliserade och kan styras av lagen. Professionell expertis är enligt Dellgran att yrkesgruppen använder sin generella kunskap i praktiken (ibid.). Stranz (2007:50) beskriver socionomyrket som semiprofession då graden av handlingsfrihet är högre än i de flesta andra professionella yrkena. Dellgran (2015:174) beskriver semiprofession som en yrkesgrupp som inte lyckats bli erkänd och inte har full jurisdiktion över sina arbetsuppgifter. Stranz menar att det finns olika grader av professionalism i socionomyrket och att biståndshandläggarna har mindre grad av professionalism, då de flesta har kortare arbetserfarenhet inom samma organisation på grund av personalomsättning (Stranz, 2007:50).

Det kan antas att en högre grad av professionalism inom yrket kan leda till högre status och att yrkesutövaren har en tydligare kunskap om vad som är korrekt, vilket möjligtvis kan leda till att bedömningarna inom myndighetsutövning formas i en mindre grad av personliga värderingar.

3.3 Personlig nivå

Utöver de mer formella kriterierna som socialsekreterare ska förhålla sig till i beslutsfattandet påverkar även den egna moraliska inställningen och personliga värderingar.

Enligt Skau (2007:14) är det viktigt att hitta en professionell nivå i arbetet med människor som även är till viss del personlig. Vad Skau menar med det är att inom den professionella ramen och målsättningen ska även personliga och insamlade resurser användas. Som socialarbetare är det viktigt att använda sig själv som redskap utöver kunskap och inlärd metod (ibid.). En utmaning inom socialt arbete är att se på situationer ur andras perspektiv utan att förlora sitt eget (Skau, 2007:61). Om det hjälper klienten kan socialarbetaren ta upp olika händelser eller teman från det egna livet, men detta ska endast göras för att hjälpa klienten och inte för att uppfylla egna behov. Det kan därför vara svårt i arbetet med klienter att hitta balansen mellan ett professionellt och personligt förhållningssätt (ibid.). När socialsekreteraren ska göra en bedömning använder denne en balans mellan professionalitet och ett personligt förhållningssätt (Skau, 2007:61). Men detta personliga förhållningssätt kan präglas av de moraliska samhällskraven. Levin skriver att de moraliska samhällskraven speglas i medarbetarnas värderingar. Enligt Levin kräver samhället att medarbetarna och organisationen ska ta beslut

som upprätthåller de moraliska samhällskraven. Det är denna typ av legitimitet som präglar socialtjänsten, och om inte organisationen upprätthåller dessa krav kan den inte överleva (Levin, 2013:27).

Det kan antas att det finns större variationer när socialsekreterarna resonerar kring ekonomiskt bistånd utifrån personliga värderingar. Stranz pekar bland annat på individuella faktorer som påverkar socialsekreterarnas bedömning om klienten är berättigad ekonomiskt bistånd eller inte. Enligt Stranz har klienter som förstår sig själva som anledningen till att de är i en svår situation större risk att få avslag (Stranz, 2007:56). Det pekas även på att föräldraskapet kan påverka bedömningen och hur socialsekreteraren ser på klienten, och det har visat att ensamstående fäder löper större risk att få avslag än vad ensamstående mödrar gör (ibid.). Det finns även en koppling mellan missbruksproblematiken och andelen individer som ansöker om ekonomiskt bistånd. Enligt Stranz (2007:47) är det svårt att undersöka hur frekvent missbruk är med andelen individer som ansöker bistånd, men däremot kan man se att klienter med missbruksproblematik löper större risk att vara aktuella under en längre period inom ekonomiskt bistånd än klienter utan missbruk. Psykisk ohälsa är en annan individuell faktor som är kopplad till missbruksproblematiken och som visar vara nästan lika stor som missbruksproblematiken inom ekonomiskt bistånd (ibid.). Detta visar eventuellt att klientens individuella faktorer påverkar hur socialarbetaren ser på klienten och om klienten får avslag, bifall eller delvis bifall. Detta är något som Bergmark (2000:148) vidare diskuterar i den bemärkelse att socialarbetaren har fått vissa värderingar från samhället vilket kan skapa fördomar om individuella faktorer hos klienten och därmed möjligtvis kan påverka resonemangen av socialsekreterarna.

4. Teori

I detta avsnitt redogör vi den teori vi valt. Först redogör vi teorin Accounts för att kunna förstå skälen till att socialsekreterare fattar ett visst beslut. Därefter redogör vi legitimitetsteorin för att närmare kunna skilja mellan dessa skäl till att socialsekreterare fattar ett visst beslut eller resonerar på ett visst sätt i koppling till hur organisationen uppfyller deras legitimitet.

4.1 Accounts

Vi har valt att använda oss av teorin ”accounts”, som används av sociologerna Scott och Lyman (1968). Enligt Scott och Lyman (1968:46) är accounts ett slags språkligt redskap som används för att granska en handling rent värderingsmässigt sett. Faller en handling utanför den generella normen som finns i samhället förväntas individen som utfört handlingen att rättfärdiga eller ursäkta handlingen. Genom att antingen rättfärdiga eller ursäkta handlingen skapas det en slags bro mellan handlingen och förväntningen som kommer från andra personer (ibid.). Thelander (2006:51) förklarar att accounts kan vara en lämplig teori i studier där intervjuer med biståndshandläggare hålls, eftersom han tycker det är ett rimligt antagande att dessa handläggare skulle vilja göra redogörelser för eventuella avvikelser från normer som anses vara moraliska på ett sätt som gör att det framstår som acceptabla socialt sätt. På grund av detta menar han att begreppet accounts kan användas som ett verktyg för att få en förståelse för hur socialsekreterarna resonerar och uttrycker sig i intervjuerna (ibid.).

Enligt Scott och Lyman finns det generellt sett två olika accounts, dessa är ursäkter och rättfärdiganden (1968:47). Med ursäkter menar dem att personen i fråga erkänner att handlingen i sig var fel, men vill däremot inte ta fullt ansvar för handlingen och lägger ofta över en del av ansvaret på andra (ibid.). Som socialsekreterare på ekonomiskt bistånd skulle det kunna innebära att hen menar att ett beslut som togs var felaktigt, men att det beror på andra omständigheter, som exempelvis brist på resurser eller att de har följt de riktlinjer som finns. Rättfärdigande inom accounts innebär enligt Scott och Lyman att personen i fråga tar fullt ansvar för handlingen men förnekar de negativa konsekvenserna som följs av handlingen (ibid.). Som socialsekreterare kan det exempelvis vara att ta på sig ansvaret för beslutet men trots det tycka att beslutet var det mest fördelaktiga som kunde tas utifrån de förutsättningar som fanns och att det därmed inte var ett felaktigt beslut.

Med begreppet accounts har man enligt Thelander inte bara för att förklara en normbrytande handling utan också en mekanism för att bevara kommunikationen och det sociala samspelet mellan människor. Sättet på vilket människor presenterar sig för varandra är viktigt och med hjälp av accounts som verktyg kan personens anseende upprätthållas på det sätt de vill (Thelander, 2006:52). I vår analys kommer vi inte utgå utifrån att socialsekreterarna gör en felaktig handling som behöver bli ursäktad utan accounts kommer hjälpa oss att skilja på olika skäl till varför ett visst beslut har fattats.

4.2 Legitimitetsteorin

Legitimitetsteorin använder vi för att kunna förstå hur socialsekreterarnas resonemang förhåller sig till organisationen och samhällets normer samt förväntningar.

Suchman menar att organisationen måste uppfylla deras legitimitet för att kunna överleva. Enligt Suchman kan en organisation inte överleva utan att uppfylla samhällets normer. Att en organisation uppfyller legitimiteten handlar om att det finns en viss social grupp observatörer som accepterar organisationens beteende. Legitimitet är därmed ett generaliserat antagande om att organisationens agerande är acceptabla inom ett system med socialt konstruerade normer och värderingar (Suchman, 1995:574). Suchman delar upp legitimitet i tre olika delar, pragmatisk, moralisk och kognitiv legitimitet (Suchman, 1995:577).

Pragmatisk legitimitet är enligt Suchman ett utbyte mellan organisationen och dennes publik. Den bygger på att publiken gynnas och då erkänner organisationens legitimitet. Det blir därmed ett utbyte mellan publiken och organisationen där båda parter gynnas. Organisationen ska sätta publikens intresse först genom att dela deras värderingar (Suchman, 1995:578). Moralisk legitimitet bygger också på publikens intresse, men dock fokuserar den inte på ett utbyte utan på ett moralisk tänkande. Organisationen handlingar ska vara de rätta för att kunna bli legitima. Inom moralisk legitimitet kan det talas om konsekvenslegitimitet, att organisationens handlingar bedöms för deras konsekvenser och vad de leder till. Det kan även talas om procedurlegitimitet, att organisationen konstrueras efter en allmän moralisk syn, och om strukturlegitimitet då organisationens handlingar anses behövas för att jobbet ska utföras. Avslutningsvis finns inom moralisk legitimitet det som kallas för personlig legitimitet då det är en viss ledare som har hela ansvaret. Organisationen kan överleva genom att exempelvis byta ut den person som har hela ansvaret (Suchman, 1995:579–581). Kognitiv legitimitet menar

Suchman är den mest nödvändiga men även den svåraste för organisationen att erhålla. Kognitiv legitimitet kommer dock inte vidareförklaras då vi inte kommer analysera materialet med hjälp av det. Det är en legitimitet som redan nämnt är svår att erhålla och som inte präglas i socialtjänsten (Suchman, 1995:584).

5. Metod

I detta avsnitt redogör vi för hur vi undersökt forskningsproblemet för att svara på våra frågeställningar. Inledningsvis beskriver vi ansatsen vi valt och varför vi valt just denna ansats. Därefter beskriver vi våra fokusgruppsintervjuer samt vinjettmetodiken, som är relaterade till varandra men uppdelade i olika avsnitt. Senare redogör vi för vårt urval, tillvägagångssätt samt hur vi bearbetat material. Avslutningsvis presenterar vi metodens tillförlitlighet, arbetsfördelningen samt resonerar kring de etiska aspekterna.

5.1 Metodologisk ansats

Vi har inspirerats av socialkonstruktivismen som vetenskapsteoretisk utgångspunkt då syftet med vår studie är att få en förståelse över hur socialsekreterarna resonerar kring ekonomiskt bistånd och vi är framför allt intresserade av resonemangen som socialsekreterarna använder. Denna utgångspunkt baseras på att vår kunskap om yttervärlden är socialt konstruerad i det avseende att vår kunskap är strukturerad av språket i förväg. Det språk vi lär oss under uppväxten skapar en viss verklighet för oss, som påverkar hur vi tänker och förhåller oss i livet (Wenneberg, 2010:12). Eftersom vi har inspirerats av socialkonstruktivismen som vetenskapsteoretisk utgångspunkt har vi valt att använda oss av en kvalitativ ansats. I en kvalitativ ansats läggs tyngden på att förstå den sociala verkligheten genom att titta på hur verkligheten tolkas av deltagarna i en specifik miljö (Bryman, 2011:362). Det är med användning av en kvalitativ ansats som vi kan få en fördjupad förståelse för hur socialsekreterare tolkar socialtjänstlagen och hur de använder sig av de olika begreppen som finns i lagarna för att resonera kring varför de fattar ett bifalls- eller avslagsbeslut inom ekonomiskt bistånd. I en kvalitativ studie läggs vikten på hur individen uttrycker sig och begreppens innebörd (Bryman, 2011:371). Vårt forskningsproblem handlar om att förstå hur socialsekreterare resonerar kring beslut inom ekonomiskt bistånd i grupp. Därmed är det av största relevans att använda sig av en kvalitativ ansats för att förstå och tolka fenomen. Vi strävar efter att tolka och förstå om det finns variationer beroende på vilken grupp som resonerar och hur de i så fall ser ut. Lind (2015:126) förklarar att vid en kvalitativ studie är det vanligt att enbart studera ett fåtal enheter.

5.2 Fokusgruppsintervju

Vi använder oss av fokusgruppsmetoden. Fokusgrupper fördjupar sig i ett visst ämne eller frågeställning så att forskaren ska kunna se hur deltagarna diskuterar en viss fråga med varandra och hur de motiverar varandras syn (Bryman, 2011:446). Fokusgruppsmetoden har varit ett sätt för oss att observera hur handläggarna uppfattar och resonerar kring varje vinjett och i vilken riktning de själva styr diskussionerna. Enligt Bryman (2011:449 och 463) gör denna metod att forskaren kan få en förståelse för varför individer tycker som de gör. Genom samspelet mellan varje handläggare har svaren utökats och ändrats. Detta har gjort att vi har fått detaljerade resonemang om vilka beslut som fattas och vad anledningen är till att de fattar just dessa beslut och inte andra.

En anledning till att vi använde oss av fokusgruppsmetoden är för att tydligare se tyst kunskap genom att komparera resonemangen om ekonomiskt bistånd mellan fokusgrupperna. Vår studie är indelad i tre dimensioner, personliga värderingar, organisationsprofessionalism och yrkesprofessionalism. För att få en tydlig förståelse över organisationsprofessionalismen är det relevant att förstå kontexten och hur de resonerar i grupp. Med individuella intervjuer hade vi möjligtvis inte kunnat se kontexten och om deras resonemang påverkas av organisationen de arbetar i. Vi kunde enklare uppfylla våra frågeställningar med fokusgruppsmetoden än med individuella intervjuer (Tursunovic, 2002).

Det empiriska resultatet har vi samlat in genom tre fokusgruppsintervjuer. Varje fokusgruppsintervju har bestått av ungefär tre socialsekreterare som jobbar inom ekonomiskt bistånd. Vi har gjort fokusgruppsintervjuerna med ungefär tre socialsekreterare i varje fokusgrupp för att få en förståelse för hur handläggarnas beslutsprocess ser ut och om det finns variationer mellan dessa kommuner och socialsekreterare i resonemangen av besluten. Detta för att identifiera organisationsprofessionalism, yrkesprofessionalism och även personliga värderingar. Det empiriska materialet utgörs av fokusgruppernas diskussioner och resonemang som vi spelat in. Fokusgruppsintervjuerna genomfördes på socialtjänstens kontor och ägde rum i cirka 60 minuter. Det har inte antecknats under fokusgruppsintervjuerna utan fokus har varit att lyssna på det som faktiskt sägs. När det handlar om fokusgrupper kan det dessutom bli svårare att skriva ner vad som sägs då det är en öppen diskussion med flera deltagare inblandade, därmed är det bästa sättet att spela in och sedan transkribera fokusgruppsintervjuerna.

Enligt Bryman ska forskaren stå i bakgrunden och inte bli involverade i fokusgruppsintervjun (Bryman, 2011:446). Bryman menar att forskaren lämnar både kontroll och frihet till deltagarna. Innan vi samlade materialet hade vi som utgångspunkt att detta skulle göra att deltagarna fick mycket makt över vilken information de skulle ge samtidigt som de skulle ta upp ämnena de ansåg mest relevanta i beslutsfattandet. Dock hade socialsekreterarna generellt sätt enhetliga svar vilket gjorde att de gav relativt korta resonemang. Vi valde då att ställa följdfrågor under fokusgruppsintervjuerna, som exempelvis vad de hade gjort ifall en viss faktor hade ändrats i vinjetten. Detta gjorde att deltagarna utvecklade resonemangen, och att vi fick en tydligare förståelse för skälen till varför de fattade ett visst beslut. Alla deltagare blev mer involverade i diskussionen.

Anledningen till att vi valde fokusgruppmetoden är att forskaren får mycket material genom deltagarnas reaktion och hur de svarar på varandras uttalande, genom att forskaren observerar argumentationen och hur de resonerar när de ändrar synpunkt (Tursunovic, 2002).

5.3 Vinjettmetodiken

Metodiken vi använder oss av i fokusgruppsintervjuerna är vinjettmetoden. Fyra vinjetter har skrivits av oss där vi beskriver olika livssituationer som socialsekreterare kan komma i kontakt med på ekonomiskt bistånd (se Bilaga 1). Vi har fått inspiration till dessa vinjetter då en utav oss tidigare har arbetat inom ekonomiskt bistånd och har mött klienter med liknande livssituationer. Vi har även fått inspiration från Stranzs avhandling, då han använder vinjettmetodiken och detta har hjälpt oss att få en förståelse över vilka aspekter om klienten som bör innefattas i vinjetterna (Stranz, 2007:140). Vinjetterna som har genomförts av oss innehåller en kort redogörelse av en fiktiv klient och situation samt en inblick i klientens inkomster och utgifter. Socialsekreterarna ska efter att ha läst varje vinjett diskutera vilka beslut de hade fattat, avslag, bifall eller delvis bifall. Därefter resonerar socialsekreterarna om vilka förutsättningar som är knutna till att de fattar ett beslut.

En vinjett är en definition av en händelse som antingen kan vara fiktiv eller utgå ifrån en verklig händelse. En vinjett kan även användas som beskrivning av ett alternativt ärende som kan förekomma i en myndighet. Denna metod sätter in biståndsbesluten i dess sammanhang och svaren blir tillförlitligare än med andra metodiker, då respondenterna gör en bedömning av en

identisk situation (Kullberg & Brunnberg, 2014:176–177). Vinjetter är intressanta när man vill studera olika professionella förhållningssätt. Kullberg & Brunnberg skriver att en anledning till att använda sig av vinjettmetoden vid studier som utgår utifrån professionsperspektivet inom välfärdsstaten är att forskaren får information om bland annat de professionellas normer, regler, värderingar, föreställningar och associationer (ibid.). För att besvara syftet med studien är vinjettmetoden en adekvat metodik.

För att få denna förståelse är det även viktigt att vinjettmetodiken används i fokusgruppsintervjuer då studien innefattas av att jämföra empirin i olika grupper. Kullberg & Brunnberg (2014: 179) menar att användning av vinjettmetoden i en studie där utgångspunkten är att jämföra, bidrar till att identifiera likheter eller skillnader i de professionellas bedömningar. Det har bidragit till att vi har identifierat resonemangens lik- och olikheter beroende på organisationen, yrkesrollen och värderingar. Deltagarna, det vill säga socialsekreterarna, har diskuterat varje vinjett med varandra och om de hade fattat avslag, bifall eller delvis bifall. Vi har då kunnat observera om diskussionen är enhetlig eller inte och vilka begrepp inom socialtjänstlagen de lagt mer tyngd på i diskussionen. Detta gör att vi inte har påverkat diskussionerna på samma sätt som i en vanlig intervju då vi inte har styrt deltagarna genom att formulera frågor som har vinklat resultatet. Dock även om vi inte har haft frågor som vinklar resultatet, har vi som nämnt i avsnittet metodologiska överväganden, haft följdfrågor för att tydliggöra vad deltagarna har menat, involvera alla deltagare och få mer detaljerade resonemang kring ekonomiskt bistånd.

5.4 Urval

Vi har använt oss av ett målinriktat urval. Enligt Bryman (2011:393) innebär ett målinriktat urval att forskaren väljer deltagarna som är relevanta för forskningsfrågan. Forskaren kan använda sig av kontakter som leder till att denne får kontakt med de personer som kan delta i studien. Det behöver inte innebära att forskaren initialt väljer deltagarna utan forskaren kan även i första hand välja kontakterna som ger möjlighet att få deltagarna i studien (ibid.) Vårt urval har varit orienterat till de kommunerna som skulle delta i studien. Vi valde att avgränsa oss till tre olika kommuner. Anledningen till varför vi valde olika kommuner var för att få en tydligare syn i om det finns variationer i resonemangen av beslut inom ekonomiskt bistånd mellan olika organisationer. Vi hade dock kunnat ha haft fokusgrupperna i samma kommun men i olika organisationer. Dock ligger ekonomiskt bistånd på ett kommunalt ansvar, vilket

betyder att kommunerna organiserar socialtjänsten på olika sätt (Bergmark & Lundström, 2004:121). Att kommunerna organiserar socialtjänsten på olika sätt, betyder att varje kommun kan antas vara en egen organisation som styr resterande avdelningar. Då kommunerna organiserar socialtjänsten på olika sätt, blir det lämpligare att ha fokusgruppsintervjuer i olika kommuner. Detta för att lämpligare besvara vår frågeställning om hur socialsekreterare resonerar om beslut inom ekonomiskt bistånd utifrån organisationsprofessionalism.

Utgångspunkten var att grupperna skulle innefattas av olika kön, detta för att grupperna skulle vara så varierade som möjligt. Dock var det bara en deltagare som var man och resterande av deltagarna var kvinnor. Detta på grund av att socionomyrket innefattas mer av kvinnor och på grund av att många socialsekreterare inte hade det utrymme att kunna delta i studien på så kort varsel. Alla respondenter som deltog jobbade inom ekonomiskt bistånd, var socionomutbildade och hade olika arbetserfarenheter inom myndighetsutövning. En av oss har jobbat inom socialtjänsten och har genom dessa kontakter nått kommunerna som deltagit i fokusgrupperna. Kommunen eller handläggarna som en av oss har jobbat med har inte deltagit i undersökningen för att undvika att empirin påverkas. De har fungerat som en koppling för att kontakta andra kommuner. Först har vi genom kontakter frågat enhetschefen från varje kommun via telefon om de hade varit intresserade av att delta i undersökningen. Därefter har enhetschefen tilldelat ett informationsbrev som hen fick, till medarbetarna för att de sedan skulle kontakta oss. Detta för att enhetschefens medverkande inte skulle påverka urvalet utan fungera som en hjälp och koppling. Målinriktat urval har därmed inriktat sig till kommunerna och enhetscheferna och det är enhetscheferna som har informerat medarbetarna om studien.

En av svårigheterna har varit att hitta socialsekreterare som ville delta i fokusgruppsintervjuerna. Då en av oss har jobbat inom socialtjänsten trodde vi att det skulle bli lättare att få deltagare. Dock hade de flesta socialsekreterare inte den tiden för att kunna delta och vissa enhetschefer ville inte hjälpa till med att ge socialsekreterarna informationsbrevet då det tog tid från deras arbetsuppgifter. En begränsning av studien var också att kommunen kan känna att de blir utpekade, även om de är informerade om att de är anonymiserade om de medverkar i studien. Vissa har kunnat känna rädsla över att upptäcka hur det verkligen resoneras om beslutsfattandet i dess kommun medan andra kan ha känt nyfikenhet och intresse av att kunna förbättras eller diskutera med sina kollegor om beslutsfattandet för att få ett bredare perspektiv om processen. Vi hade inte möjlighet att påverka urvalet utan det var medarbetarna som valde om de ville delta och om de hade utrymme för det.

5.5 Bearbetning av materialet

Vi har även lagt stor vikt vid utrustningen, då det enligt Bryman (2011:450) kan bli svårare med fokusgruppsintervjuer att veta vem som pratar i samtalet och skilja på deltagarnas röster. Detta kan leda till en svårighet att transkribera data, vilket är något vi tagit i beaktning genom att transkribera data precis efter fokusgruppsintervjuerna har hållits. Detta för att ha i beaktning hur resonemangen har ägt rum och inte bara på vad som har sagts samt, för att lättare skilja mellan deltagarnas röster.

Det transkriberade materialet har analyserats genom kodning. Bryman (2011:528) skriver att vissa forskare menar att teman är samma som koder medan andra forskare menar att teman är ett gemensamt begrepp för olika koder. I analysen av materialet har det utgått ifrån att teman är samma som koder eftersom det är genom teman vi har kodat materialet. Bryman (2011:514) refererar till kodning som att forskaren ska koppla ihop de teman som upprepas genom texten och som är relevanta för forskningsproblemet. Vi har använt oss av öppen kodning som enligt Bryman (2011:514) är att bryta ner texten, studera den, jämföra data, kontextualisera och kategorisera den. Därefter har vi fått olika begrepp som har grupperats och omformulerats till kategorier (ibid.). Först har vi läst vår transkriberade data tre gånger. Därefter har vi granskat texten och jämfört meningar med varandra och utifrån detta har vi fått olika nyckelbegrepp som omformulerats till kategorier. Bryman (2011:523) menar att vid en kvalitativ ansats behövs det inte fastställda koder utan under läsningens gång kan forskaren bestämma en ny kod eller tema. Kategorierna som har formulerats är barnperspektivet, egetansvarsprincipen, behandling och krav. Efter omformuleringen av nyckelbegreppen till kategorier markerades transkriberade datan med olika färger beroende på kategorin.

Bryman (2011:526) skriver att en begränsning med att koda materialet är att kontexten kan förloras. När forskaren bara fokuserar på kategorier eller nyckelord kan det som deltagarna egentligen säger förloras eller tas ur kontext genom att utifrån dessa kategorier ändra innebörden. Utifrån detta har vi efter att ha kodat materialet läst det transkriberade materialet igen utan att utgå ifrån någon kod. Detta för att materialet inte skulle förlora kontexten. Bryman (2011:523) nämner också hur viktigt det är att koda materialet så fort man har den transkriberade data. Forskaren kan blanda ihop informationen och glömma kontexten, vilket kan leda till att koderna eller kategorierna inte är tydliga eller inte har en korrekt koppling med det transkriberade materialet. Vi har då kodat materialet precis efter transkriberingen.

5.6 Förförståelse

Willig (2003:40) skriver att forskaren ska reflektera över sin roll då studien kännetecknas av dennes förförståelse. Enligt Willig (2003:40) ska forskaren förtydliga sin ställning av undersökningen för att läsaren ska ha möjlighet att reflektera över andras tolkningar av underlaget. En av oss har jobbat inom ekonomiskt bistånd vilket har väckt ett intresse över socialtjänstlagen som ramlag. Den andre av oss har innan kursstarten varit intresserad av språket och hur olika professioner resonerar inom sitt utövande av yrket. Detta har lett till ett intresse av att få större förståelse för fenomenet.

Som Willig skriver ska forskaren förtydliga sin ställning av undersökningen för att läsaren ska kunna välja om hen tar samma ställning, en annan ställning eller om materialet är påverkat av den ställning som forskaren har om forskningsproblemet (ibid.). Vi vill därför beskriva vår förförståelse och vad vi hade för tankar kring detta innan vi påbörjade studien. En av oss trodde att det framför allt skulle skilja sig en del i resonemangen mellan de olika kommunerna, men däremot inte särskilt mycket mellan de socialsekreterarna som arbetar inom samma socialtjänst. Den andra av oss trodde däremot att resonemangen skulle skilja en del även mellan socialsekreterarna inom samma socialtjänst och att detta därmed kan påverka klienterna i den utsträckning att besluten kan skilja sig.

5.7 Metodens tillförlitlighet

Validitet har diskuterats mycket inom kvalitativ forskning då det inte på samma sätt som i kvantitativ mäter resultat (Bryman, 2011:351). Inom kvalitativ forskning används fortfarande begreppet validitet men det läggs mer vikt på det som rör trovärdighet. Ett begrepp inom validitet som Bryman (2011:352) använder är intern validitet där man bedömer om forskarens tolkning representerar resultaten och observationerna i studien. För att bedöma om vår tolkning representerade resultaten hade vi som mål att använda oss av respondentvalidering. Det innebär att forskaren delger resultatet till deltagarna i fokusgrupperna för att de ska granska materialet. Målet med att deltagarna granskar materialet var att bekräfta att resultatet stämde överens med vad deltagarna förmedlade i fokusgrupperna (Bryman, 2011:353). På grund av tidsbegränsning har vi inte respondentvaliderat, det vill säga skickat materialet och att socialsekreterarna granskar det. Dock har vi efter varje fokusgruppsintervju kortfattat förklarat för

socialsekreterarna hur vi uppfattat deras resonemang för att de skulle validera och förklara om vår upplevelse stämde överens med det som sagts under fokusgruppen.

Reliabilitet används i kvalitativ forskning där forskaren lägger vikt på om resultatet är tillförlitligt. Två begrepp som Bryman (2011:352) nämner är intern och extern reliabilitet inom kvalitativ ansats. Extern reliabilitet är svårt att uppnå inom kvalitativ ansats, eftersom det är svårt att replikera samma sociala faktorer och den nya forskaren måste då anta samma sociala funktion för att det ska kunna jämföras (ibid.). Under fokusgruppsintervjuerna har vi ställt några följdfrågor för att få mer diskussion, detta har gjort att den externa reliabiliteten har minskat då det blir ännu svårare att replikera samma förhållanden. Under en kvalitativ undersökning så är det vanligt att forskaren har en aktiv del av insamlandet av empirin. Fördelen med följdfrågorna är att vi får in större empiri då det blev djupare diskussioner. På grund av detta blir den interna validiteten större då vi undersöker det vi ska göra.

Vi har tagit två olika roller då en av oss inte har arbetat inom ekonomiskt bistånd medan den andra har gjort det, vilket gör att våra förkunskaper har sett olika ut. Att vi har olika förkunskaper ledde å ena sidan till att vi tolkade det vi såg och hörde på olika sätt vid två olika tillfällen men efter vi kom överens om dessa två olika tolkningar ledde det till ett mer tillförlitligt resultat och till högre intern reliabilitet. Eriksson- Zetterquist och Ahrne (2011:46) förklarar att genom att ha förkunskap om ämnet kan personen vara medveten om vilka kunskapsluckor som den vill fylla genom intervjuerna. I vår studie läste vi därför innan fokusgrupperna om socialtjänstens arbetsuppgifter, om sociallagarna och om beslutsprocessen inom ekonomiskt bistånd. Att ha förkunskap om detta gjorde möjligtvis att diskussionerna blev mer djupgående och vi fick en större förståelse för vad som kom fram i deras resonemang. Detta gör vår studie mer trovärdig då vår empiri tydligare kan besvara våra frågeställningar. Som redan nämnt i metodologisk ansats, gjorde denna förförståelse om ämnet att vi ställde följdfrågor för att tydliggöra vad som socialsekreterarna hade sagt. Nackdelen med att ha just tre socialsekreterare i en fokusgruppsintervju är att en av dessa socialsekreterare lätt hamnade i skuggan av de andra två som diskuterade mest med varandra. Detta kunde vi lägga märke till, då i kommun C som omfattades av två socialsekreterare, så var båda deltagarna involverade i diskussionen. Följdfrågorna gjorde att i resterande kommuner, så blev alla tre involverade genom att specifikt fråga den tystare deltagaren. Hade vi haft fyra deltagare hade det möjligtvis blivit att alla fyra blev mer involverade i diskussionen, men å andra sidan hade det funnits en risk att resonemangen hade blivit otydliga.

Vi har hållit fokusgruppsintervjuerna på socialtjänstens kontor. Eriksson- Zetterquist och Ahrne (2011:45) förklarar att platsen där intervjun hålls på kan påverka intervjuens innehåll. Forskningsproblemet och fokusgrupperna är starkt kopplade till socialtjänsten vilket gjorde att det var mest naturligt att hålla intervjuerna på socialsekreterarnas arbetsplats och detta ledde förhoppningsvis till en större säkerhetskänsla hos medarbetarna. Dessutom får vi ett mer professionellt förhållningssätt än ett personligt förhållningssätt och det är just det professionella vi vill undersöka. Riskerna med att hålla intervjuerna på socialtjänsten är att någon medarbetare hade kunnat komma in i rummet, dock är detta inte något som uppstått i våra intervjuer.

5.8 Arbetsfördelning

Vi bestämde att vi skulle skriva uppsatsen tillsammans redan innan kursen började. Vi har tidigare pluggat och jobbat tillsammans vilket har gjort att vi redan från början var införstådda med varandras arbetssätt. Vi hade från början kommit överens om att mestadels av arbetet inte skulle delas upp, utan att båda skulle skriva tillsammans och genomföra undersökningen med varandra. Materialet har vi inhämtat tillsammans genom att båda vara närvarande i fokusgruppsintervjuerna. En av intervjuerna kunde bara en av oss närvara vid dock, men vi löste det genom att den andra tog hand om hela transkriberingen på just den intervjun för att vi båda skulle veta allt som har sagts i fokusgruppen. Eftersom att alla fokusgruppsintervjuerna är inspelade så var vi båda helt införstådda med vad som sagts och framkommit vid varje intervju genom att vi har lyssnat på alla intervjuer och sedan diskuterat dem oss emellan. För de andra intervjuerna vi båda har närvarat vid delade vi upp att transkribera materialet. Båda har haft tillgång till allt material, lyssnat på inspelningarna och bekräftat att de stämmer överens med den transkriberade data.

Att inte dela upp arbetet förutom vid transkriberingen och den ena intervjun har varit tidskrävande, men det har gett oss möjlighet att få en större förståelse över socialsekreterarnas resonemang om beslut inom ekonomiskt bistånd. Att reflektera med varandra under hela arbetet har gett oss ett bredare och djupare perspektiv. Under arbetets gång har vi både haft lika och skilda åsikter. Vid de få tillfällen vi haft skilda åsikter har vi diskuterat detta och det har lett till att antingen en av oss har ändrat åsikt efter att ha fått en annan synvinkel eller att vi har kompromissat. Vi har kunnat kompromissa genom att vi har förklarat våra åsikter eller synsätt för varandra och sedan kommit överens om en ny gemensam åsikt med bådas tankar och synsätt.

Överlag har vi haft ett genomgående gemensamt synsätt där vi har delat samma åsikter och det har lett till att vi inte behövt lägga ner så mycket tid på att diskutera olika åsikter.

5.9 Etiska överväganden

Det finns både överenskommelser och lagar om etiska frågeställningar inom forskning som reglerar vad en forskare kan göra och inte göra i förhållande till de människor och situationer som ska studeras (Lind, 2015:133). Dessa lagar och överenskommelser har främst syfte att skydda de som medverkar i en studie så att de inte påverkas negativt av att de är med i undersökningen. Några viktiga etiska frågor inom samhällsvetenskaplig forskning är till exempel de som rör frivillighet, konfidentialitet, integritet och anonymitet. Utifrån dessa har det uttryckts fyra huvudkrav på forskningsetiska principer; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Lind, 2015:133).

Informationskravet innebär att deltagarna i studien ska få information om syftet med undersökningen och att deras medverkan är frivillig. Deltagarna ska också få information om hur resultatet kommer att redovisas och användas (Vetenskapsrådet, u.å:7). Vi har uppfyllt informationskravet genom att redan när vi ringde till enhetschefen tydliggöra att studien är frivillig. Därefter har vi uppfyllt samtyckeskravet genom att inleda varje fokusgrupp med att informera att handläggarna har rätt att avbryta deltagandet när de vill under studien utan att behöva ange anledning (Bryman, 2011:132, 135).

Konfidentialitetskravet handlar om att uppgifterna av känslig karaktär inte ska lämnas till utomstående och de ska även aidentifieras så att utomstående inte ska kunna veta vilka personerna är. Vi är medvetna om att enhetscheferna i kommunerna känner till deltagarna i fokusgrupperna, vilket är ett dilemma i undersökningen. Det kan vara en problematik att enhetschefen vet om vilka handläggare som har deltagit då enhetschefen sitter i en maktposition som kan gynna henne eller honom och som kan ha en positiv eller negativ påverkan på medarbetarna. Utifrån denna problematik är det som Vetenskapsrådet (u.å:13) skriver ännu mer relevant att informationen inte ska vara så detaljerad för att enhetschefen inte ska ta reda på vilken handläggare som har sagt en viss information. Vi har varit tydliga med att muntligt informera alla berörda parter att de kommer vara anonyma och att ingen detaljerad information som gör att man kan veta vilka deltagare som har medverkat i studien kan röjas, vilket vi även har skrivit i informationsbrevet (se bilaga 2).

Alla dessa krav har vi tagit i beaktning i vår studie då vi har träffat människor som vi hämtat vår empiri ifrån. För att göra detta på rätt sätt funderade vi kring de etiska överväganden redan innan vi började planera in våra fokusgrupper, vilket gjorde att vi var ännu tydligare med att deltagarna skulle bli informerade om hur dessa etiska krav skulle följas. Detta har vi gjort genom att börja förklara för deltagarna i studien varför vi gör undersökningen, vad vi ska göra med empirin, hur vi ska framställa och presentera resultatet och så vidare. Därefter har vi även förklarat att deras medverkan är frivillig och att deras personuppgifter inte kommer röjas.

Aidentifiering av deltagarna. För anonymisering av deltagarna benämns deltagarna i fokusgruppsintervjuerna som ”socialsekreterare” och ingen bakgrundsdata som exempelvis ålder eller kön kommer att anges.

5.10 Deltagarna

Fokusgrupp A. Fokusgrupp A omfattades av tre socialsekreterare, som jobbar inom ekonomiskt bistånd i en kommun (deltagare A1-A3). Deltagarna har olika arbetserfarenhet inom myndighetsutövning. Utbildningen skiljer sig inte åt, alla deltagarna har socionomutbildningen.

Fokusgrupp B. Fokusgrupp B omfattades av tre socialsekreterare, som jobbar inom ekonomiskt bistånd i en kommun (deltagare B1-B3). Deltagarna har olika arbetserfarenhet inom myndighetsutövning. Utbildningen skiljer sig inte åt, alla deltagarna har socionomutbildningen.

Fokusgrupp C. Fokusgrupp C omfattades av två socialsekreterare, som jobbar inom ekonomiskt bistånd i en kommun (deltagare C1-C2). Deltagarna har olika arbetserfarenhet inom myndighetsutövning, C1 har jobbat inom samma kommun två år och C2 har jobbat 25 år i samma kommun. Utbildning skiljer sig inte åt, båda deltagarna har socionomutbildningen.

6. Resultat och analys

Det framkommer i tidigare forskning att det finns en problematik med ramlagskonstruktionen inom socialtjänsten (Stranz, 2007:24). Byberg (2002:63) kommer fram till att det finns variationer och visar att variationerna mellan olika kommuner är störst och att socialsekreterarna inom samma kommun har tendens att fatta liknande beslut (ibid.). I detta avsnitt kommer vi redogöra om detta stämde med vår studie eller inte. Först presenterar vi materialet som inkommit vid fokusgruppsintervjuerna. Därefter redogör vi genom citat för relevanta delar från materialet, för att tydligare kunna analysera hur socialsekreterarna resonerade kring ekonomiskt bistånd, utifrån antingen organisationsprofessionalismen, yrkesprofessionalismen eller personliga värderingar. Detta kommer vi analysera genom att koppla empirin till tidigare forskning samt teorierna accounts och legitimitetsteorin. Tidigare forskning används först för att analysera vilken av dessa tre dimensioner socialsekreterarna resonemang utgår ifrån och teorierna accounts och legitimitetsteorin används därefter, för att djupare få förståelse för hur socialsekreterarna resonerar och inte bara vilken dimension de utgår ifrån när de gör detta. Detta avsnitt är indelat i fyra olika teman, egetansvarsprincipen, barnperspektivet, biståndet i övrigt – högre krav vid bedömningen och behandling som motprestation.

6.1 Egetansvarsprincipen

Vinjett 1: 18-årig, precis tagit studenten. Saknar inkomst och bor hemma med sin pappa som nu vill att hen ska betala en del av hyran. Pappan har en hyra på 9000 kr i månaden. Hen sökte två jobb en månad innan studenten, men har inte fått något jobb ännu. Hen har sökt utbildning och väntar fortfarande på svar på om hen kommer in eller inte. Ansöker om försörjningsstöd för att kunna täcka sin del av hyran och matutgifter.

Vid våra fokusgruppsintervjuer med socialsekreterarna, var egetansvarsprincipen ett tema som framkom i samtliga vinjetter. Socialsekreterarna använde temat som ett skäl till varför de fattade ett visst beslut. Temat eget ansvar har socialsekreterarna använt främst i vinjett 1, för att förklara att biståndssökaren hade fått avslag. Alla kommuner är överens i vinjett 1, om att den 18 åriga studenten inte sökt tillräckligt med jobb och att hen därför inte är berättigad ekonomiskt bistånd. Dock framkommer det att kommun A hade gett avslag för hela månaden, medan kommun B och C hade gett delvis avslag, avslag för två veckor för att ungdomen ska ha

möjlighet att leta efter flera jobb och sedan få bifall den andra halvan av månaden. Socialsekreteraren A1 förklarar med tydlighet för det som alla deltagare menar med kravet eget ansvar, ett krav som inte är uppfyllt av biståndssökaren:

”För att kunna bli berättigad ekonomiskt bistånd så måste man göra allt man kan, för att försörja sig på egen hand, man har ju vetat att man ska ta studenten och att det kommer ett sommarlov emellan och då har man ju ett ansvar att själv planera för sin försörjning genom att söka jobb i tid och att vara aktivt arbetssökande”. (Socialsekreterare A1)

En deltagare i kommun A relaterar sitt resonemang till att biståndssökaren är en ungdom:

”En ungdom, så då kanske tänker man lite snällare att man kanske inte har den erfarenhet eller den kunskap som man har, när man kanske är 50 och har jobbat hela sitt liv” (Socialsekreterare A3)

Här förklarar socialsekreteraren i kommun A att de resonerar att det är en ungdom som inte har kunskapen. Dock ger kommun A avslag för hela månaden utifrån att hen inte sökt tillräckligt med jobb som en vanlig medborgare och relaterar inte sitt beslut till att hen är en ungdom medan, kommun B och kommun C bara ger avslag för två veckor.

Enligt Levin (2013:28) har organisationer som socialtjänsten en gemensam faktor som kallas rationell myt, vilket innebär att de bekräftas genom lagar och regler. Detta ger i sin tur medarbetarna legitimitet. Suchman (1995:579) beskriver detta som procedurlegitimitet, en del inom moralisk legitimitet och menar att den bygger på att organisationen formas efter det som medborgarna i samhället anser vara rätt. Lagstiftningen är ett verktyg som medborgarna följer och för de flesta medborgarna det som avgör vad som är en rätt eller fel handling (ibid.). Deltagarna använder denna typ av legitimitet genom att använda sig av kravet eget ansvar, för att förklara att biståndssökaren inte är berättigad ekonomiskt bistånd. Att kommunerna gav avslag i olika perioder kan ha att göra med verksamheten som socialarbetarna tillhör. Stranz (2007:74) menar att det finns tre olika typer av regler som följs av en organisation och en av dem är något som kallas för direktiv. Inom direktiv kan exempelvis organisationsledningens bestämmelser räknas in. Dessa bestämmelser varierar mellan olika organisationer och är tvingande (ibid.). Att kommun B och kommun C ger avslag för två veckor, istället för en hel månad kan handla om att de har en annan bestämmelse än vad kommun A har. Detta kan visas

genom att socialsekreterarna har samma resonemang i samtliga kommuner om vinjett 1, men att de ändå ger avslag under olika perioder.

När vi talar om att samtliga deltagare är överens om att biståndssökaren inte är berättigad ekonomiskt bistånd kan ha att göra med lagstiftningen som ålägger kommunerna att bedriva verksamheten på ett visst sätt. Bedömningen att biståndssökaren inte är berättigad ekonomiskt bistånd blir därmed densamma, men sen ändras avslagsperioden beroende på kommunen, då det är kommunen som specificerar omfattningen av beslutet. Det ovan nämnda kan därmed ses som att socialsekreterarna resonerar utifrån organisationsprofessionalismen. Att det finns olika direktiv beroende på organisationen kan innebära att kommunerna ger avslag i olika perioder och att socialsekreterarna har ett enhetligt resonemang om att biståndssökaren inte är berättigad ekonomiskt bistånd kan ha att göra med att samtliga deltagare utgår ifrån lagstiftningen och begreppet eget ansvar.

Efter att nu ha fått en förståelse över hur socialsekreterarna ger olika avslagsperioder beroende på organisationen de tillhör kan vi vidareanalysera det andra citatet, då socialsekreteraren A3 förklarar att de kan vara snällare då det är en ungdom och då biståndssökaren inte har mycket erfarenhet inom jobbsökandet. Socialsekreteraren A3 resonerar kring en individuell bedömning och menar att biståndssökaren är en ungdom, dock är det kommun A som hade gett avslag för hela månaden. Detta resonemang kan förstås utifrån en pragmatisk legitimitet som Suchman (1995:578) refererar till. Medarbetaren använder sig av denna legitimitet när hen sätter intressenternas värderingar först eller får det att låta som att hen gör det. Inom pragmatisk legitimitet kan även organisationen manipulera genom att få det att verka som att den delar dessa värderingar, men egentligen inte gör det i verkligheten. Deltagarna i kommun A är de enda av alla dessa tre kommuner, det vill säga organisationer, som tar upp att biståndssökaren är en ungdom även om det inte präglas i det verkliga beslutet, vilket kan tolkas som användning av pragmatisk legitimitet.

6.2 Barnperspektivet

Vinjett 2: 36-årig, ensamstående mamma med ett 11-årigt barn. Hon har en hyreslägenhet som kostar 6000 kr i månaden och har inte betalat de två senaste hyreskostnaderna.

Hyresvärden kräver att hon betalar hyran för att inte bli vräkt. Mamman behandlas för sin

missbruksproblematik. För tillfället har hon inga inkomster och inte sökt jobb de två senaste månaderna. Mamman äger en begagnad bil som hon köpte av en bekant för 10.000 kr. Hon uttrycker sig behöva bilen för att köra hennes barn till skolan och sjukvården. Ansöker om försörjningsstöd för att kunna betala de två senaste hyreskostnaderna, månadens hyra och för bilkostnaderna, el, internet, mat och hemförsäkring.

Barnperspektivet är ett tema som framkommit mest i vinjett 2 vid våra fokusgruppsintervjuer med socialsekreterarna. Samtliga kommuner menar att kommunen hade betalat hyresskulderna till biståndssökaren på grund av barnperspektivet. Deltagaren A2 förklarar att de hade täckt hyresskulderna på grund av att biståndssökaren har ett barn och om biståndssökaren inte hade haft ett barn hade inte kommunen gått in på samma sätt. Detta resonemang har även deltagarna i både kommun B och kommun C. En socialsekreterare i kommun B redogör för varför de hade täckt hyresskulderna på grund av barnperspektivet:

”Vi ska alltså inte vräka några barn i Sverige”. (Socialsekreterare B2)

Deltagarna A2, C1 samt C2 ger exempel på vad som hade gjort det svårare för dem att ge bistånd till hyresskulderna. En socialsekreterare i kommun A uppger:

”Det är kanske skillnad om hon hade lön och gjort av med pengarna så, så kanske blir man kanske hårdare när man tittar på det”.
(Socialsekreterare A2)

Detta vidareutvecklar även en socialsekreterare i kommun C, som kopplar detta till vad hen hade gjort om kommunen täcker hyresskulderna och resonerar som att biståndssökaren möjligtvis utnyttjar systemet:

”Så att hon inte utnyttjar det här med att barn när det gäller pengar, att hon förstår att det kan få andra konsekvenser [...] Så hade jag haft ett samtal med henne och sagt att det, så att hon hade förstått att jag måste koppla in barn och unga, när det gäller sådana här saker, få henne att inse att allvaret, och att det här inte bara är någonting att hon kan söka på grund av att hon har ett barn”. (Socialsekreteraren C1).

Yrkesprofessionen formas både genom högskoleutbildning och etiska regler (Evetts, 2006:137). Inom socionomutbildningen läggs mycket fokus på barnperspektivet utifrån socialtjänstlagen (1kap 2§) där det står att barnets bästa ska särskilt beaktas. Att samtliga

deltagare resonerar utifrån barnperspektivet kan förstås som att socialsekreterarna utgår utifrån deras yrkesprofession, utbildningen samt de etiska regler de fått i denna, samt efter att ha fått erfarenhet i ett praktiskt plan.

Enligt Carhled (2011:289) internaliseras yrkesutövarnas handlande både genom yrkesgruppen de har, samt genom organisationen de tillhör. Carlhed menar att medarbetaren inte överlever i organisationen om hen inte förhåller sig till sin yrkesgrupp och organisation. Att samtliga deltagare resonerar utifrån barnperspektivet behöver därmed inte bara förstås utifrån deras yrkesprofession, utan även utifrån den organisation de jobbar i. Socialtjänsten använder sig av procedurlegitimiteten, som är en del av den moraliska legitimiteten som Suchman (1995:578) refererar till och som handlar om att organisationen konstrueras efter en allmän moralisk syn. Samhället har ett generellt moraliskt synsätt att barn inte får vräkas och för att organisationen ska bli legitimerad behöver denna syn vara internaliserad i både organisationen och medarbetarna. På grund av denna moraliska syn om att barn inte får vräkas har socialsekreterarnas synsätt om att de ska betala hyresskulderna på grund av barnperspektivet möjligtvis formats. Om en socialsekreterare hade uttryckt att barn ska kunna vräkas och att hen inte hade gett ekonomiskt bistånd till hyresskulderna, så hade socialsekreteraren mött motstånd och inte överlevt i sin organisation. Detta kan vi se i det första citatet där B2 redogör för att just i Sverige ser samhället det som en felaktig handling att vräka barn.

Bergmark (2000:29) tar upp att organisationen socialtjänsten är präglad av en tanke att bidragen inte får utnyttjas. Denna tanke från organisationen är även präglad i medarbetarna och detta gör att socialsekreteraren har två uppgifter, att hjälpa brukaren men också att representera sin organisation (ibid.). Socialsekreteraren C1 berättar att de hade betalat hyresskulderna, men att biståndssökaren ska förstå att det bara ska vara vid ett tillfälle. Det kan förstås som att C1 försöker hjälpa biståndssökaren genom att betala hyresskulderna, men även försöker representera sin organisation genom att biståndssökaren ska förstå att hen inte får utnyttja systemet.

I andra citatet redogör en socialsekreterare för vad som hade gjort det svårare för dem att betala hyresskulderna till biståndssökaren, även om hen är medveten om att biståndssökaren har barn. Detta kan ses som ett sorts account som Scott & Lyman (1968:47) benämner som ursäkt. En ursäkt är när individen lägger ansvaret på någon annan. Deltagaren avsägar sig ansvaret att ge ekonomiskt bistånd till hyresskulderna och möjligtvis menar att hen skulle ta mindre hänsyn

till barnperspektivet om brukaren själv sätter sig i situationen att inte betala skulderna. Socialsekreteraren A2 menar alltså att det inte längre är socialsekreterarens eller kommunens ansvar att betala hyresskulderna i sådana fall, utan lägger mer ansvar på biståndssökaren som inte har skött sin ekonomi. Detta kan tolkas som att även om socialsekreteraren vet att det är fel handling att inte betala hyresskulderna, så anser hen att detta kan rättfärdigas för att biståndssökaren inte betalar hyran och lägger pengar på annat. Dock har biståndssökaren fortfarande ett barn även om hon hade gjort av med pengarna på något annat än hyresskulderna.

Stranz (2007:56) förklarar att brukare som anser sig själva som orsaken till att de är i behov av ekonomiskt bistånd har större sannolikhet att få avslag på grund av att de har försatt sig själva i situationen, och kan därför kategoriseras som ovärdiga. Utifrån detta kan det tolkas som att socialsekreteraren A2 uttrycker en personlig värdering om brukarens agerande om att lägga pengar på något annat än hyran. Denna syn om biståndssökaren som ovärdig, framkommer även i kommun C. Det kan tolkas som att C1 hotar att koppla in socialtjänstens avdelning för barn och unga, vilket kan vara en felhandling som hen rättfärdigar, genom att uttrycka att det är för att mamman inte ska utnyttja bidraget. Rättfärdigandet blir därmed ett sätt eller ett account för att förklara att hens normbrytande handling är för att skydda systemet (Scott och Lyman, 1968:47).

Resonemangen deltagarna ger när de förklarar varför biståndssökaren hade fått ett bifallsbeslut till hyresskulderna kan därmed tolkas både utifrån yrkesprofessionalismen, organisationsprofessionalismen och personliga värderingar. Att samtliga deltagare refererar till barnperspektivet som skäl till deras beslut kan ses utifrån yrkesprofessionen då samtliga deltagare har samma profession, vilket har format deras kunskap om att barn alltid ska stå i centrum. Dock kan det även ses utifrån organisationsprofessionalismen, då samtliga organisationer jobbar utifrån lagstiftningen som bygger på en moralisk syn om att inga barn får vräkas i Sverige. Om vi går in djupare på deras resonemang, att vissa faktorer hade gjort det svårare för biståndssökaren att få ekonomiskt bistånd, så kan vi förstå detta som en personlig värdering.

6.3 Biståndet i övrigt – Högre krav i bedömningen?

Livsföring i övrigt är ett bistånd i försörjningsstöd som ges till biståndsökaren för att bland annat få ett självständigt liv och tillförsäkra de behov som hen inte kan tillgodose själv. I fokusgruppsintervjuerna tas olika delar som tillhör livsföring i övrigt upp, bland annat bil och högre hyreskostnader.

6.3.1 Bilkostnader

I vinjett 2 framkommer det att biståndssökaren har en begagnad bil som hon köpte för 10 000 kr. Kommun A förklarar att biståndssökaren behöver sälja bilen för att täcka en del av hyresskulderna. Enligt kommun A är detta för att kraven är hårdare på att biståndssökaren ska använda de tillgångar hen har, och där räknas bilen in. Däremot menar både kommun B och kommun C att biståndssökaren inte hade behövt sälja bilen. En socialsekreterare i kommun B förklarar med tydlighet för hur deltagarna i kommun B och kommun C resonerar angående bilen:

”Bilen är inte heller något problem för att det här understiger ju på våra normer [...] sen kan det vara ett problem om hon har precis köpt den istället för att betala hyran”. (Socialsekreterare B1)

Stranz (2007:52) skriver att variationer mellan socialsekreterares beslutsfattande kan begränsas eller öka beroende på om organisationen har fler eller färre specifika regler om hur arbetsuppgifterna som inte är med i lagen ska utövas. Det finns inga specifika lagbestämmelser om en biståndssökare ska behöva sälja en bil eller inte för att få ekonomiskt bistånd, därmed är det kommunens ansvar att specificera detta i sina normer (Wörten, 2010:30). Det kan därmed utifrån organisationsprofessionalismen tolkas som att organisationen har påverkat socialsekreterarnas resonemang om biståndssökaren får eller inte får behålla sin bil.

Det framkommer dock att socialsekreteraren B1 tycker att det hade varit ett problem om biståndssökaren hade köpt bilen istället för att betala hyran. Som vi tidigare nämnt menar Stranz (2007:56) att klienter som anser sig själva som orsaken till att de är i en svår situation har större risk att få avslag. Utifrån detta kan resonemangen som socialsekreteraren B1 har, förstås som att biståndssökaren själv har satt sig i en svår situation om hen köpt en begagnad bil istället för att betala hyran och därmed ”hade det varit ett problem”. Dock berättar socialsekreteraren B1 att biståndssökaren inte hade behövt sälja bilen på grund av att den understiger kommunens

normer på vad en bil kan kosta. Här kan vi därmed skilja mellan personliga värderingar och organisationsprofessionalism. B1 har en värdering om att biståndssökaren sätter sig i problem om hen köper en bil istället för att betala hyran, men däremot uttrycker B1 att den understiger kommunens normer och därmed hade hen kunnat behålla bilen. Ett annat tillfälle där personliga värderingar uttrycks är när socialsekreteraren A1 uppger att det finns en problematik med att biståndssökaren som behandlas för sitt missbruk anser sig behöva en bil för att skjutsa sitt barn, då det inte är lämpligt att hon kör bil överhuvudtaget. Dessa resonemang kan förstås med hjälp av procedurlegitimiteten (Suchman, 1995:578), som att både socialsekreterare A1 och B1 har fått dessa värderingar från samhället. Då det finns en generell bild om att det inte är rätt att köra bil om det finns en missbruksproblematik eller att det inte är rätt att använda pengar till en bil istället för att betala hyran.

6.3.2 Högre hyreskostnader

Vinjett 3: en familj med 6 hushållsmedlemmar från Syrien. Familjen består av en 45-årig mamma och en 60-årig pappa med fyra barn i åldrarna 2,6,10 och 15 år. De kom till Sverige för cirka 2 år sedan. Pappan är sjukskriven på grund av posttraumatiskt stressyndrom och får sjukpenning på totalt 14 710 kr/månad, 13 010 kr/mån från försäkringskassan och 1700kr/mån från arbetsgivaren. Mamman är arbetslös och pluggar på SFI. Hon har inga inkomster. Familjen får totalt 4200 kr i barnbidrag. Familjen har ett andrahandskontrakt med hyra på 14 000 kr i månaden. Familjen uttrycker att de inte kan hitta en billigare hyra. Ansöker om försörjningsstöd för att kunna betala hyran och hemutgifterna.

I vinjett 3 har samtliga kommuner ett enhetligt resonemang om att familjen har rätt till bistånd, dock framkommer att kommun A samt kommun C hade gett rådru. Detta innebär att familjen har några månader på sig för att hitta en billigare hyra och att kommunen beviljar hela hyran under dessa månader. Kommun B menar däremot att de inte hade beviljat hela hyran från början. En socialsekreterare i kommun B uppger:

”Och kunde man inte alltså, om man nu hade tagit det för, eftersom det är så svårt att hitta boende när man är så många, att man under en tid eh kunde gjort det för att man skulle ge de lite rådru”. (Socialsekreterare B1)

Därefter svarar deltagarna att det stämmer eftersom familjen består av många hushållsmedlemmar och har möjligtvis svårt att hitta en billigare hyra. Dock svarar en socialsekreterare:

”Men jag tror inte att vi hade gjort det”. (Socialsekreterare B2)

Senare framkommer det att resten av deltagarna menar att de hade accepterat det högsta godtagbara beloppet och inte hela hyran, för att det är så de gör i denna kommun. Här kan vi tydligt se att socialsekreteraren B1 vet att hen gör en ”fel” handling eller en handling som är normbrytande, då det borde ges en rimlig tid till familjen för att hitta en billigare hyra. Resten av deltagarna håller även med B1s resonemang. Dock ursäktar deltagarna handlingen genom att B2 och resten av deltagarna menar att det är så de gör och därmed hade de tagit högsta godtagbara och inte betalat hela hyran. Deltagarna använder sig därmed av en typ av account som kallas för ursäkter och det är då personen erkänner att handlingen i sig var fel, men vill däremot inte ta fullt ansvar för handlingen (Scott och Lyman, 1968:47). Ansvar för socialsekreterarens handling läggs då över på organisationen istället för på sig själv.

6.4 Behandling som motprestation

Vinjett 4: 30-årig man som precis blivit diagnostiserad bipolaritet. Han vill inte ha någon kontakt med psykiatri sedan han blev diagnostiserad. Han hade en långvarig psykos innan han fick diagnosen. Detta gjorde att han inte sökte jobb och inte kunde betala de två senaste hyrorna. Hans månadshyra är 5000 kr. Han har inga inkomster för närvarande. Hyresvärden kräver att han ska betala hyreskostnaderna för att han inte ska bli vräkt. Ansöker om försörjningsstöd för att kunna betala de två senaste hyreskostnaderna, månadens hyra och hemutgifter.

Det har framkommit vid fokusgruppsintervjuerna att det finns olika åsikter om socialsekreterare kan kräva att en brukare med missbruksproblematik eller psykisk ohälsa, ska behöva behandlas för att vara berättigad ekonomiskt bistånd. Det är främst i vinjett 4 som det diskuteras då biståndssökaren i detta fall inte vill behandlas för sin bipolaritet, medan i vinjett 2 behandlas biståndssökaren för sin missbruksproblematik. Dock blir deltagarna frågade, hur de hade resonerat ifall biståndssökaren i vinjett 2 inte hade velat bli behandlad. Inom temat behandling

som motprestation blev deltagarna inom samma kommun som mest oeniga. Vi har valt att dela upp detta avsnitt i två underrubriker för att redogöra för hur resonemangen skiljer sig mellan kommunerna men också inom kommunerna.

6.4.1 Mellan kommuner

Kommunerna är överens i vinjett 4, att de hade motiverat biståndssökaren till behandling för hans bipolaritet, dock uppkommer det olika beslut. Kommun A hade gett biståndssökaren ekonomiskt bistånd, medan kommun B och kommun C inte hade gjort det. Kommun A menar att biståndssökaren hade haft rätt till ekonomiskt bistånd utifrån att han har en psykisk sjukdom, vilket gör att de inte kan kräva att han varken står till arbetsmarknadens förfogande eller genomgår behandling. Deltagaren A2 sammanfattar kommun As förklaring med:

”Man måste ju göra allt man kan för att bidra till sin egen försörjning, vilket då också kanske är då att ha kontakt med sjukvården, så man får rätt medicinering, så man kanske så småningom kan stå till arbetsmarknadens förfogande, men som vi sa innan så kan vi ju aldrig kräva en sån kontakt som motprestation”. (Socialsekreterare A2)

Kommun B och C menar däremot att biståndssökaren inte är berättigad ekonomiskt bistånd, då han varken är aktivt arbetssökande eller behandlas. Enligt dessa kommuner kan de inte kräva behandling, men om biståndssökaren inte vill behandlas så behöver han vara aktivt arbetssökande för att få ekonomiskt bistånd. En av socialsekreterarna i kommun C uppger:

”Han gör ingenting själv för att lösa situationen... sen är det ju jättetråkigt att han inte vill ta emot den hjälpen som finns”. (Socialsekreterare C2).

Deltagarna i kommun A är inte överens om vinjett 2, men i helhet menar kommun A att biståndssökaren är berättigad ekonomiskt bistånd även om biståndssökaren inte hade velat bli behandlad för sin missbruksproblematik. Kommun C skulle också bevilja ekonomiskt bistånd till biståndssökaren, dock menar kommun B att biståndssökaren inte hade varit berättigad ekonomiskt bistånd, då hon varken behandlas eller står till arbetsmarknadens förfogande. Detta innebär att kommun A hade gett bifall både i vinjett 2 och 4, då de inte kan ställa krav på behandling och arbete, medan kommun B hade gett avslag både i vinjett 2 och 4 då de bedömer att det ska finnas krav på att biståndssökaren antingen genomgår behandling eller söker arbete.

Dock skiljer det sig i kommun Cs resonemang mellan de två vinjetterna. I vinjett 2 anser de att de inte kan sätta behandling som krav för att biståndssökaren ska vara berättigad ekonomiskt bistånd, medan de i vinjett 4 menar att biståndssökaren antingen måste stå till arbetsmarknadens förfogande eller vara sjukskriven. Detta kan ses som ett tydligt tecken på att det finns variationer mellan olika organisationer och därmed spelar organisationsprofessionalismen en stor roll i socialsekreterarnas resonemang kring ekonomiskt bistånd.

Kommun A och B har resonerat utifrån standarder, det vill säga de riktlinjer som medarbetarna följer från just organisationen. Stranz (2007:73) påpekar att standarder varierar mellan organisationerna. Vi kan se att kommun As och kommun Bs resonemang inte skiljer sig mellan vinjett 2 och vinjett 4 eftersom de följer en viss standard från sin organisation, om vilka krav som ska ställas till biståndssökaren. Däremot ger kommun C olika resonemang beroende på om det handlar om missbruksproblematiken eller psykisk ohälsa. Detta kan tolkas som att medarbetarna i kommun C följer vissa normer, dessa normer kan variera beroende på de individuella faktorer som biståndssökaren har. Normer är informella strukturer som ses som självklara för de som ingår i samma grupp (Stranz, 2007:75). Kommun A och kommun B följer därmed de standarder och direktiv från organisationen, medan kommun C följer normerna från organisationen.

För att kunna tydligare förstå socialsekreterarnas resonemang i kommun C kan vi använda oss av accounts som verktyg. Socialsekreteraren C2 uppger ett skäl till varför hen hade gett avslag som är att biståndssökaren inte gör någonting för att lösa situationen och därefter förklarar C2 sitt uttalande genom att säga att det är tråkigt att brukaren inte vill ta emot hjälp. När deltagaren C2 förklarar sitt uttalande försöker C2 rättfärdiga det och det är detta account som C2 använder sig av. Enligt socialsekreteraren är det biståndssökaren som har fattat beslutet att inte behandlas och även om det är tråkigt att han inte vill det, måste socialsekreteraren ge avslag. Sammanfattningsvis kan det förstås som att deltagarna i kommun C använder sig av normerna i organisationen istället för de direktiv som kommun A och B använder sig av och att deltagaren i kommun C försöker rättfärdiga sin handling.

6.4.2 Inom kommuner

Det kan bekräftas att det har framkommit olika resonemang inom kommunerna i vår studie, i vinjett 2 och i vinjett 4. Det förekom framförallt skillnader i resonemangen bland deltagarna i

kommun A. I vinjett 2 menade vissa deltagare att de hade kunnat ställa krav på biståndssökaren, medan andra menade att de inte kan ställa krav då biståndssökaren har ett missbruk. En socialsekreterare menade exempelvis följande:

”Men det är tyvärr så att vi får inte lov att avsätta en behandling som motprestation”. (Socialsekreterare A1)

Medan en annan socialsekreterare i samma kommun svarade:

”Vissa menar ju på, men jag har ingen inget missbruks, de anser inte att de har något problem med missbruk. Och då får man ju iså fall söka arbete”. (Socialsekreterare A3)

Som redan nämnt så förekom det inte enhetliga svar i vinjett 4 heller. När kommun A diskuterade om ekonomiskt bistånd för att täcka hyresskulderna, så menade vissa på att biståndssökaren får betala hyresskulderna själv, då socialtjänsten generellt inte betalar hyresskulder. Däremot menade andra att kommunen borde betala hyresskulderna. A2 redogör med tydlighet för de olika resonemang:

”Om man har försörjningsstöd så kan man inte betala tillbaka på skulder, vilket samtidigt finns det inte särskilda skäl att bevilja biståndsskulder så kanske det enda sättet är att ta av sitt uppehälle för att betala av skulden. Men vissa menar då på att det beror på hur mycket beloppet är, är det orimligt eller inte. Och att vi bidrar till att dom lever under liksom riksnormen”. (Socialsekreterare A2)

En socialsekreterare i kommun A uppger:

”Nej det är mer att det känns så dumt att säga att ja nå men jag hänvisar dig till att ta en avbetalningsplan, men jag kommer ändå inte godkänna det i min beräkning. Asså det känns så motstridigt”. (Socialsekreterare A1).

Att det finns olika resonemang bland socialsekreterarna inom samma kommun, kan vara på grund av att socialsekreterarna utgår utifrån olika dimensioner. I vinjett 2 menar socialsekreteraren A1 att det inte hade blivit någon skillnad om biståndssökaren inte hade velat

bli behandlad för sin missbruksproblematik och att biståndssökaren hade haft rätt till bistånd ändå, då de inte får ställa krav på att biståndssökaren ska behandlas. Socialsekreteraren A3 menar däremot att de hade kunnat ställa vissa krav på biståndssökaren och påstår att om biståndssökaren inte anser sig ha ett missbruk får hon söka arbete istället. Här kan vi tydligt se hur två olika dimensioner påverkar socialsekreterarnas resonemang kring ekonomiskt bistånd. Socialsekreteraren A1 utgår utifrån direktiven i organisationen, att de inte får lov att avsätta en behandling som motprestation, hens resonemang präglas därmed utifrån dimensionen organisationsprofessionalism. Socialsekreteraren A3 bortser från dessa direktiv i sina resonemang och menar att de borde ställa krav på biståndssökaren. Stranz (2007:29) skriver att det finns en generell bild att biståndssökarna överutnyttjar systemet och använder bidraget för att undvika att arbeta. Detta kan möjligtvis ha påverkat A3s bedömning om att biståndssökaren ska stå till arbetsmarknadens förfogande. Detta tyder i så fall på att A3 inte utgår utifrån första dimensionen organisationsprofessionalism utan snarare från dimensionen personliga värderingar. Dock är det i slutändan så att samtliga deltagare kommer överens om att biståndssökaren i vinjett 2 hade varit berättigad ekonomiskt bistånd. För att kunna förstå att socialsekreterare A3 resonerar på ett visst sätt, men fattar ett annat beslut kan vi använda oss av pragmatisk legitimitet. Det handlar om att företaget sätter intressenternas intresse först när de resonerar, som en strategi för att intressenterna ska tro att företaget delar deras värderingar, men i slutändan gör företaget något annat (Suchman, 1995:578).

Som ovan nämnt kan vi se att deltagarna använder sig av olika dimensioner, deltagare A1 resonerar utifrån organisationsprofessionalismen medan deltagare A3 resonerar utifrån personliga värderingar. Däremot i vinjett 4, kan deltagarnas resonemang möjligtvis skilja sig på grund deras yrkesprofession. När socialsekreteraren menar att biståndssökaren ska betala av hyresskulderna genom att spara pengar från sitt uppehälle så kategoriserar socialsekreteraren biståndssökaren i en marknadsfokuserad kategori. En marknadsfokuserad kategori bygger på att socialsekreteraren kategoriserar klienten som en kund och utövar sitt yrke utifrån en kostnadseffektiv fråga (Vojak, 2008:937). Socialsekreteraren försöker spara in pengar genom att inte bevilja ekonomiskt bistånd till hyresskulderna. Medan när deltagaren A1 menar att det inte känns rätt, kategoriserar socialsekreteraren A1 klienten i en moralisk kategori. En moralisk kategori bygger på att klienten ses som en moraliskt svag person som behöver hjälp (ibid.). Deltagaren A1 ser klienten som en person som behöver hjälp. Socialsekreterarna i denna vinjett kategoriserar därmed biståndssökaren på olika sätt utifrån den yrkesprofession de har.

7. Avslutande diskussion

Vi har som syfte med denna studie att utifrån olika aspekter av ett professionellt förhållningssätt förstå hur socialsekreterare resonerar kring beslut inom ekonomiskt bistånd. De tre frågeställningar vi har formulerat genom detta syfte är hur socialsekreterare resonerar om beslut inom ekonomiskt bistånd utifrån ett yrkesprofessionellt perspektiv, hur de resonerar utifrån ett organisationsprofessionellt perspektiv och vilken roll personliga värderingar har i resonemangen. Vi kommer i detta avsnitt redogöra vilka svar vi genom empirin har fått till varje frågeställning och därefter kommer vi avsluta med en diskussion om resultaten vi har fått.

Med vår första frågeställning ville vi se hur socialsekreterarna som deltog i studien resonerade kring ekonomiskt bistånd utifrån ett yrkesprofessionellt perspektiv. Detta skulle vi få svar på genom att utföra fokusgruppsintervjuerna med olika socialsekreterare som arbetar inom samma organisation. Detta har vi kunnat se när de flesta socialsekreterare hade ett liknande resonemang överlag i de olika vinjetterna. Deltagarna refererade till liknande begrepp när de skulle förklara skälen till deras beslut. Vi har därmed med tydlighet sett hur socionomutbildningen påverkar deras kunskap och förhållningssätt. I första hand kunde vi exempelvis se detta när deltagarna resonerade kring barnperspektivet, samtliga deltagare var överens och nämnde detta begrepp i vinjett 2, då biståndssökaren har ett barn och behövde hjälp med hyresskuldena.

Genom vår andra frågeställning ville vi ta reda på hur socialsekreterarna resonerade utifrån ett organisationsprofessionellt perspektiv. För att kunna få svar på denna fråga höll vi fokusgruppsintervjuer i olika kommuner, alltså olika organisationer. Vi kunde i vissa vinjetter se tydliga skillnader mellan olika fokusgrupper, och därmed mellan olika organisationer. Däremot var det endast vid ett fåtal tillfällen som vissa socialsekreterare från samma organisation inte höll med varandra i en diskussion, förutom detta förde socialsekreterarna vid samma organisation i stort sätt enhetliga resonemang. När det fanns enhetliga resonemang mellan socialsekreterarna i samma kommun, men olika resonemang mellan de olika fokusgrupperna, så kunde vi även identifiera olika tolkningar av socialtjänstens ramlag. Bland annat gav fokusgrupperna avslag för olika perioder, de la olika begrepp i fokus och de accepterade olika belopp. Genom att koppla detta till tidigare forskning har vi kunnat urskilja

olika bestämmelser och direktiv i organisationen som sedan påverkar socialsekreterarnas bedömningar och resonemang.

Vår tredje fråga är vilken roll de personliga värderingarna spelar i socialsekreterarnas resonemang om ekonomiskt bistånd. Denna frågeställning har varit den svåraste att urskilja till en början, men genom teorierna har vi kunnat identifiera personliga värderingar i resonemangen och vidare kunnat analysera hur socialsekreterarna resonerade kring ekonomiskt bistånd. De största variationerna mellan socialsekreterarna visade sig när de resonerade utifrån personliga värderingar. En av de personliga värderingarna som var som mest tydlig var exempelvis när en socialsekreterare menade att de hade betalat hyresskulderna i vinjett 2 på grund av barnperspektivet, samtidigt som att hen menade att det hade varit svårare att ge bifall om biståndssökaren hade använt pengarna på något annat än hyran.

Vi har i vår empiri kunnat identifiera olika variationer i resonemangen kring ekonomiskt bistånd som vi sedan har kunnat koppla till de olika nivåerna våra frågeställningar berör, med hjälp av våra två teorier. Tidigare forskning har överlag varit enhetlig om att det finns variationer och att dessa kan ses utifrån olika perspektiv, något som har hjälpt oss att kunna identifiera de perspektiv som vi har i våra frågeställningar. I vårt kunskapsläge har vi bland annat nämnt tidigare vinjettstudier som har visat på ett resultat som påminner mycket om det resultat vi har fått fram genom vår studie. Enligt Byberg (2002:63) har flera vinjettstudier visat att det framför allt finns stora variationer inom ekonomiskt bistånd mellan olika kommuner, men även att det förekommer vissa skillnader inom samma organisation. Genom vår studie har vi bekräftat detta genom att vi har fått liknande resultat, där vi främst har sett skillnader i resonemangen mellan de olika kommunerna. Då vår studie genomfördes flera år efter att Byberg skrev om dessa vinjettstudier och då vi inte har haft samma deltagare eller vinjetter så tyder det på att detta resultat och dessa variationer är ett utbrett fenomen som generellt sätt finns i hela Sverige och genomsyrar socialtjänsten. Att det dessutom inte har förändrats under dessa år tolkar vi som att detta system är det som kan fungera bäst i Sverige och att det inte finns några bättre alternativ.

Att det finns dessa variationer i resonemangen hos socialsekreterare på ekonomiskt bistånd är inget vi blev förvånade över, främst på grund av att vi visste att socialtjänstlagen är en ramlag som innefattar ett visst handlingsutrymme och utrymme för olika tolkningar. Dessutom är socialsekreterarna människor som bär med sig olika värderingar, normer, personliga

erfarenheter och åsikter, något som Skau (2007:14) menar är en extra resurs när det kan balanseras med ett professionellt förhållningssätt. Genom tidigare forskning har vi fått läsa att det är mycket som påverkar en socialsekreterares arbete och på grund av detta är det rimligt att anta att deras professionella roll påverkas av alla dessa professionella och personliga faktorer, vilket i sin tur påverkar deras resonemang, motiveringar och beslutsfattande.

Avslutningsvis har vi visat att det finns variationer när socialsekreterare resonerar kring ekonomiskt bistånd och att det är olika faktorer som kan göra att dessa variationer ökar eller minskar. Det som har påvisats i vår studie är att de största variationer som finns är på grund av den organisation som socialsekreterarna jobbar i. Enligt vår empiri har socialsekreterarna i stort sätt ett liknande sätt att resonera kring ekonomiskt bistånd men ger olika beslut när det gäller exempelvis hyresskulder, biståndsbeloppet och perioden som biståndet gäller. Därefter kan socialsekreterarna motivera sina bedömningar med personliga värderingar som även varierar mycket mellan socialsekreterarna. Detta är något som tidigare forskning inte visat men vår studie har gett som resultat att det även skiljer sig mellan socialsekreterarnas resonemang inom samma kommun. Det slutgiltiga beslutet som de ger visar sig dock variera på grund av organisationen eller den socialtjänst de utövar sitt yrke.

8. Referenser

Bergmark, Åke (2000) Med vilken måttstock? Om valet av kriterier vid utvärderingar av arbete med socialbidrag. I Puide, A. (red.) *Socialbidrag i forskning och praktik*. Stockholm: Gothia.

Bergmark, Åke och Lundström, Tommy (2004) Det sociala arbetets viktigaste resurs? Om omfattningen av personal inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. *Socialvetenskaplig tidskrift*. nr 2: 119–135.

Björk, Cornelia, Bergström Gunilla och Håkansson Helena (2016) *Forskning om ekonomiskt bistånd. En översikt av forskning om verksamhetsområdet ekonomiskt bistånd*. https://www.grkom.se/download/18.5408a12815929a8c52f13b3d/1482477224360/forskning_om_ekonomiskt_bistand.pdf (Hämtad 2017-11-27).

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Byberg, Ingrid (2002) *Kontroll eller handlingsfrihet?: en studie om organiseringens betydelse i socialbidragsarbetet*. Diss., Stockholm universitet

Carlhed, Carina (2011) Fält, habitus och kapital som kompletterande redskap i professionsforskning. *Socialvetenskaplig tidskrift*. nr 4: 283–300.

Dellgran, Peter (2015) Människobehandlande professioner. I Johansson, S., Dellgran, P. & Höjer, S. (red): *Människobehandlande organisationer. Villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete* (s. 166–193). Stockholm: Natur & Kultur

Eriksson-Zetterquist, Ull och Ahrne, Göran (2011) Att få kunskap om samhället genom intervjuer. I Ahrne, Göran och Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber. 36–57

Evetts, Julia (2006) *Organizational and occupational professionalism: The challenge of new public management*. Paper presented at the XVI World Congress of Sociology.

Evetts, Julia (2012) Professionalism: Value and ideology. *Sociopedia.isa* 61 (5-6): 1-10. doi: 10.1177/205684601231

Hetzler, Antoinette (1984) *Rättens roll i socialpolitiken*. Malmö: Liber Förlag

Holm, Ulla (2002) Empathy and professional attitude in social workers and non-trained aides. *International Journal of Social Welfare* 11: 66–75. doi: 10.1111/1468-2397.00197

Kullberg, Christian och Brunberg, Elinor (2007) Vinjetter som verktyg i studier av välfärdsprofessioner. I Elinor Brunberg och Elisabet Cedersund (red.). *Välfärdspolitik i praktiken Om perspektiv och metoder i forskning*. Uppsala: NSU Press, 175–195.

Levin, Claes (2013) Socialt arbete som moralisk praktik. I Linde, S & Svensson, K. (Red.), *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter. Människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Stockholm: Liber.

Liljegren, Andreas (2008) *Professionellt gränsarbete – socionomexemplet*. Diss., Göteborg universitet.

Liljegren, Andreas och Parding, Karolina (2010) Ändrad styrning av välfärdsprofessioner – exemplet evidensbaserad i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift* 3 (4): 270–288. <http://journals.lub.lu.se/index.php/svt/article/viewFile/15706/14189> (hämtad 2017- 11-08).

Lind, Rolf (2014) *Vidga vetandet*. Lund: Studentlitteratur

Proposition 1996/97:124:62. Ändring i socialtjänstlagen.

Scott, Marvin och Lyman, Stanford (1968) Accounts. *American Sociological Review* 33 (1): 46–62.

Skau, Greta Maire (2007) *Mellan makt och hjälp - Om det flertydiga förhållandet mellan klient och hjälpare*. Stockholm: Liber

Socialstyrelsen (2013) *Ekonomiskt bistånd. Handbok för socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen. <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19306/2013-12-31.pdf> (Hämtad: 2017-10-30).

SOU 2003:91. *Vård och omsorg*.

Stranz, Hugo (2007) *Utrymme för variation – om prövning av socialbidrag*. Diss., Stockholms universitet.

Suchman, Mark C. (1995) Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches. *Academy of Management Journal* 20 (3): 571 - 610.

Thelander, Joakim (2006) *Mutor i det godas tjänst?* Lund: Sociologiska institutionen.

Tursunovic, Mirzet (2002) Fokusgruppsintervjuer i teori och praktik. *Sociologisk forskning*. nr 1: 62–89.

Vetenskapsrådet (u.å.) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Vojak, Colleen (2009) Chossing Language: Social Service Framing and Social Justice. *British Journal of Social Work*. nr 39: 936–949. doi: 10.1093/bjsw/bcm144.

Wenneberg, Søren Barlebo (2010) *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber ekonomi

Willig, Carla (2003) *Introducing Qualitative Reasearch in Psychology - Adventures in theory and method*. Maidenhead: McGraw- Hill

Wörlén, Marie (2010) Att prioritera i socialtjänsten – Om kommunalt handlingsutrymme och beslutsfattande. *Socialvetenskaplig tidskrift* 17 (1): 28–45. <http://journals.lub.lu.se/index.php/svt/article/view/15697/14180>

Rättsfall

Rå 2009 ref.4

9. Bilagor

9.1 Bilaga 1

Vinjett 1: 18-årig, precis tagit studenten. Saknar inkomst och bor hemma med sin pappa som nu vill att hen ska betala en del av hyran. Pappan har en hyra på 9000 kr i månaden. Hen sökte två jobb en månad innan studenten, men har inte fått något jobb ännu. Hen har sökt utbildning och väntar fortfarande på svar på om hen kommer in eller inte. Ansöker om försörjningsstöd för att kunna täcka sin del av hyran och matutgifter.

Vinjett 2: 36-årig, ensamstående mamma med ett 11-årigt barn. Hon har en hyreslägenhet som kostar 6000 kr i månaden och har inte betalat de två senaste hyreskostnaderna. Hyresvärden kräver att hon betalar hyran för att inte bli vräkt. Mamman behandlas för sin missbruksproblematik. För tillfället har hon inga inkomster och inte sökt jobb de två senaste månaderna. Mamman äger en begagnad bil som hon köpte av en bekant för 10.000 kr. Hon uttrycker sig behöva bilen för att köra hennes barn till skolan och sjukvården. Ansöker om försörjningsstöd för att kunna betala de två senaste hyreskostnaderna, månadens hyra och för bilkostnaderna, el, internet, mat och hemförsäkring.

Vinjett 3: en familj med 6 hushållsmedlemmar från Syrien. Familjen består av en 45-årig mamma och en 60-årig pappa med fyra barn i åldrarna 2,6,10 och 15 år. De kom till Sverige för cirka 2 år sedan. Pappan är sjukskriven på grund av posttraumatiskt stressyndrom och får sjukpenning på totalt 14 710 kr/månad, 13 010 kr/mån från försäkringskassan och 1700kr/mån från arbetsgivaren. Mamman är arbetslös och pluggar på SFI. Hon har inga inkomster. Familjen får totalt 4200 kr i barnbidrag. Familjen har ett andrahandskontrakt med hyra på 14 000 kr i månaden. Familjen uttrycker att de inte kan hitta en billigare hyra. Ansöker om försörjningsstöd för att kunna betala hyran och hemutgifterna.

Vinjett 4: 30-årig man som precis blivit diagnostiserad bipolaritet. Han vill inte ha någon kontakt med psykiatrin sedan han blev diagnostiserad. Han hade en långvarig psykos innan han fick diagnosen. Detta gjorde att han inte sökte jobb och inte kunde betala de två senaste hyrorna. Hans månadshyra är 5000 kr. Han har inga inkomster för närvarande. Hyresvärden kräver att han ska betala hyreskostnaderna för att han inte ska bli vräkt. Ansöker om

försörjningsstöd för att kunna betala de två senaste hyreskostnaderna, månadens hyra och hemutgifter.

9.2 Bilaga 2

Informationsbrev

Vi är två socionomstudenter på Lunds Universitet som heter Louise och Alba. Vi har påbörjat sjätte terminen på Socionomprogrammet och ska nu skriva vår kandidatuppsats som ska vara inlämnad i slutet av januari 2018. Därefter kan ni få ta del av resultatet om ni så önskar. Vårt syfte är att få en förståelse för hur socialsekreterare resonerar om beslut inom ekonomiskt bistånd utifrån ett professionsperspektiv.

Vi skulle uppskatta din hjälp som socialsekreterare med att delta i vår studie. Vi vill göra fokusgruppsintervjuer med ungefär 3 till 4 handläggare från varje arbetsplats. I varje fokusgrupp kommer handläggarna få fyra vinjetter (fiktiva case) för att diskutera med varandra vilka beslut de hade fattat om det var riktiga fall.

Studien är självklart frivilligt och den som medverkar kommer att anonymiseras eftersom vi inte kommer nämna namn eller vilken arbetsplats det gäller. Deltagarna har även rätt att avbryta sin medverkan när som helst under fokusgrupperna och vi kommer enbart använda informationen vi får in till vår uppsats. Vi ber också om medgivande från varje handläggare för att bli inspelad på band i fokusgruppsintervjun. Tidsmässigt kommer fokusgruppsintervjun pågå under cirka 90 minuter vid ett tillfälle.

Tack på förhand!

Alba Gonzalez
alba.gonzalez_musso_sanchez.026@student.lu.se
0704531329

Louise Brozinic
louise.brozinic.280@student.lu.se
0725291088

Handledare
Mikael Sandgren
Mikael.Sandgren@soch.lu.se